

Op naar het Hoogeland

Feiten en cijfers tbv visievorming

Concept

Colofon

Titel: Op naar het Hoogeland. Feiten en cijfers tbv visievorming
Datum: januari 2017
Opdrachtgever: BMWE-gemeenten
Auteurs: Femke de Haan en Hans Elshof

Adres: CMO STAMM / Sociaal Planbureau Groningen
Postbus 2266
9704 CG Groningen
www.cmostamm.nl

© Copyright 2017, CMO STAMM

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van CMO STAMM.

Voor zover het maken van kopieën is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912^j* het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1995, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze opgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot CMO STAMM.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	ACHTERGROND	5
1.2	VERANTWOORDING VAN DE GEPRESENTEERDE CIJFERS	5
1.3	OPBOUW RAPPORT	5
2	GEMEENTEN GEOGRAFISCH IN BEELD	7
2.1	LANDSCHAP	7
2.2	KENMERKEN EN DORPEN PER GEMEENTE	7
3	DEMOGRAFIE	10
3.1	BEVOLKING.....	10
3.2	GROENE EN GRIJZE DRUK.....	13
3.3	GEBOORTE EN STERFTE	14
3.4	VESTIGING EN VERTREK.....	15
3.5	HUISHOUDENS	17
3.6	INWONERAANTALLEN PER DORP	21
4	WONINGMARKT	22
4.1	WONINGVOORRAAD	22
4.2	ECOMONISCHE WAARDE VAN WONINGEN	25
4.3	ENERGIELABELS	25
4.4	WONINGEN MET AARDBEVINGSSCHADE	27
5	ECONOMIE EN WERKGELEGENHEID	28
5.1	AANTAL BEDRIJVEN/VESTIGINGEN	28
5.2	WERKGELEGENHEID	29
5.3	WERKLOOSHEID EN UITKERINGEN.....	31
5.4	INKOMEN	32
5.5	OPLEIDINGSNIVEAU BEROEPSBEVOLKING	33
6	ONDERWIJS.....	34
6.1	PRIMAIR ONDERWIJS	34
6.2	VOORTGEZET ONDERWIJS	35
6.3	SPECIAAL ONDERWIJS.....	37
6.4	MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS	38
7	ZORG EN WELZIJN	40
7.1	AANTAL WMO-CLIENTEN	40
7.2	JEUGDHULP	40
7.3	ERVAREN GEZONDHEID.....	41
8	ERVAREN LEEFBAARHEID EN SOCIALE COHESIE	44
8.1	ERVAREN LEEFBAARHEID IN WOONOMGEVING.....	44

8.2	SOCIALE COHESIE	45
9	VOORZIENINGEN.....	46
9.1	SUPERMARKT.....	46
9.2	SPORTVOORZIENINGEN.....	47
9.3	ZORGVOORZIENINGEN	48
9.4	KIND- EN ONDERWIJSVOORZIENINGEN	49
9.5	HORECA EN TOERISME.....	50
9.6	CULTUUR	51
10	STEMGEDRAG	52
10.1	UITSLAGEN TWEEDE KAMERVERKIEZINGEN.....	52
10.2	UITSLAGEN GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN	53
11	BEWONERSINITIATIEVEN	54

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het streven van Bedum, De Marne, Winsum en Eemsum is om op 1 januari 2019 op te gaan in een nieuwe gemeente. Op verzoek van Gedeputeerde Staten hebben de BMW-gemeenten in 2016 een verkennend startdocument 'Herindeling BMW-variant' opgesteld. Het document beschrijft onder meer hoe de BMW-gemeenten tegen het karakter van de nieuwe gemeente 'Hoogeland' aankijken en welke stappen gezet dienen te worden voor de herindeling.

Eén van de vervolgstappen is het ontwikkelen van een goed onderbouwde toekomstvisie op de nieuwe gemeente. Om te komen tot een visie, hebben de BMW-gemeenten inzicht nodig in de feiten en cijfers van het gebied, bijvoorbeeld als het gaat om bevolkingsopbouw, arbeidsmarkt en voorzieningen. In het kader van deze toekomstvisie vindt een inventarisatie plaats van de ontwikkelingen en huidige situatie via indicatoren die onder meer voor de leefbaarheid van de regio van belang zijn.

De gegevens in deze rapportage bieden niet alleen inzicht in de huidige stand van zaken en trends binnen de mogelijke gemeente 'Hoogeland', maar kunnen ook als basis dienen voor een structurele monitoring van de toekomstige ontwikkelingen in de nieuwe gemeente. De rapportage is daarom ook te lezen als een mogelijke nulmeting van de relevante en kenmerkende aspecten van de gemeente 'Hoogeland'.

1.2 Verantwoording van de gepresenteerde cijfers

In samenspraak met de gemeenten is een indicatorenlijst opgesteld. Het betreft indicatoren over bevolkingsgegevens, basisgegevens van de gemeenten en een inventarisatie van voorzieningen. Voor enkele indicatoren zijn, naast de huidige situatie, ook trends en prognoses weergegeven.

Deze inventarisatie bestaat uit de analyse van reeds beschikbare statistische gegevens en van reeds uitgevoerde bewonersenquêtes onder het Groninger Panel. Alle resultaten van de inventarisatie worden beschreven in voorliggende rapportage, waarbij de gegevens gepresenteerd worden in tabel, diagram of kaart met een korte beschrijving. Zoveel mogelijk is gewerkt met een vaste kleur per gemeente. Per indicator staat de bron en periode van meting weergegeven.

1.3 Opbouw rapport

Het rapport schetst per thema de vastgestelde indicatoren. In hoofdstuk 2 geven we allereerst een beschrijving van de ruimtelijke kenmerken van het gebied. De vervolghoofdstukken zijn per thema gerangschikt. Achtereenvolgens wordt ingegaan op demografie, woningmarkt, economie en werkgelegenheid, onderwijs, zorg en welzijn, ervaren leefbaarheid, voorzieningen, stemgedrag en tot slot de aanwezigheid van bewonersinitiatieven.

2 Gemeenten geografisch in beeld

Dit eerste hoofdstuk beschrijft kort de geografische kenmerken van de nieuw te vormen gemeente. Op kaart is de basisinfrastructuur van de gemeente weergegeven.

2.1 Landschap

Het landschap van de nieuw te vormen gemeente Hoogeland kenmerkt zich door de strijd tegen het water. Veel dorpen in het gebied liggen nog steeds deels op de oude wierden die in vroeger tijden werden opgeworpen om droge voeten te houden. Aan de dijken in het landschap valt te zien dat steeds meer grond ook permanent op de zee werd gewonnen. De kwelders van het Waddengebied, dat de status van Werelderfgoed heeft, vormen grotendeels de noordgrens van de gemeente Hoogeland. Verder vindt men er het Nationaal Park Lauwersmeer, de havens van Lauwersoog, Noordpolderzijl en de Eemshaven.

Op het Hoogeland zijn veel oude kerken, borgen en herenboerderijen te vinden. Kloosterburen is een katholieke enclave in het overwegend protestantse Noord-Groningen en heeft een kloosterverleden. Pieterburen is door het zeehondencentrum wereldwijd bekend, evenals het Pieterpad en het wadlopen. Het Reitdiep en het Boterdiep vormen een mooie basis voor de watersport. De inwoners zijn trots op hun dorpen en hun gemeente. Ze wonen in dorpen met krachtige en vitale dorpsgemeenschappen met vele culturele activiteiten. Bewoners denken volop mee over hoe hun dorp, woonomgeving, leefbaarheid en landschap eruit moet zien.

2.2 Kenmerken en dorpen per gemeente

Bedum

De gemeente Bedum beslaat een oppervlakte van 44,95 km² (waarvan 0,41 km² water). Bedum is de hoofdplaats. De andere kernen zijn Onderdendam, Noordwolde en Zuidwolde. Daarnaast kent de gemeente een aantal buurtschappen: Koningslaagte, Lutjewolde, Menkeweer, Onderwierum, Plattenburg, Rodewolt, Sint Annerhuisjes, Westerdijkshorn, Willemsstreek, Ellerhuizen, Ter Laan, Het Reitland, Sint Annerhuisjes, Westerdijkshorn.

De Marne

Gemeente De Marne is een agrarische plattelandsgemeente, in het kleilandschap van de noordelijke kuststreken ontstaan en heeft een oppervlakte van 240,32 km² (waarvan 34,88 km² water). De Marne kent een groot buitengebied en bestaat uit zeventien officiële woonplaatsen¹. De grootste dorpen zijn Leens, Ulrum, Eenrum, Kloosterburen en Zoutkamp. Andere dorpen zijn: Warfhuizen, Schouwerzijl, Zuurdijk, Mensingeweer, Wehe-den Hoorn, Pieterburen, Westernieland, Lauwersoog, Niekerk, Vierhuizen, Houwerzijl, Hornhuizen. Nog kleinere dorpen, gehuchten en wierden zijn: Kleine Huisjes, Broek, Kruisweg, Molenrij, Groot

¹ Woonplaats in 2016 volgens de definitie van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen

Maarslag, Roodehaan, Maarhuizen, Ewer, Schouwen, Grijssloot, Nijenklooster, 't Stort, Douwen, Wierhuizen, Oudedijk, Kaakhorn, Westerklooster, De Houw en Klei.

Winsum

De gemeente Winsum beslaat een oppervlakte van 102,53 km² (waarvan 1,56 km² water). De gemeente bestaat uit twaalf officiële woonplaatsen: Adorp, Baflo, Den Andel, Ezinge, Feerwerd, Garnwerd, Rasquert, Saaxumhuizen, Sauwerd, Tinallinge, Wetsinge en Winsum, hoofdplaats. Daarnaast kent de gemeente talloze buurtschappen, gehuchten, wierden en woonbuurten die onder één of meerdere van de twaalf dorpsgebieden vallen: Abbeweer, Aduarderzijk, Alinghuizen, Allersma, Antuma, Arwerd, Bellingeweer, Beswerd, Bolshuizen, De Dingen, De Raken, De Vennen, Duisterwinkel, Ernstheem, Hammeland, Hardeweer, Harssens, Heksum, Het Schoor, Hiddingezijk, Klein Garnwerd, Krassum, Lutje Marne, Lutje Saaksum, Maarhuizen, Oldenzijk, Oostum, Ranum, Schapehals, Schaphalsterzijk, Schifpot, Schilligeham, Suttum, Takkebos, Tijum, Valkum, Wierum, Wierumerschouw (gedeeltelijk) en 't Wildeveld.

Eemsmond

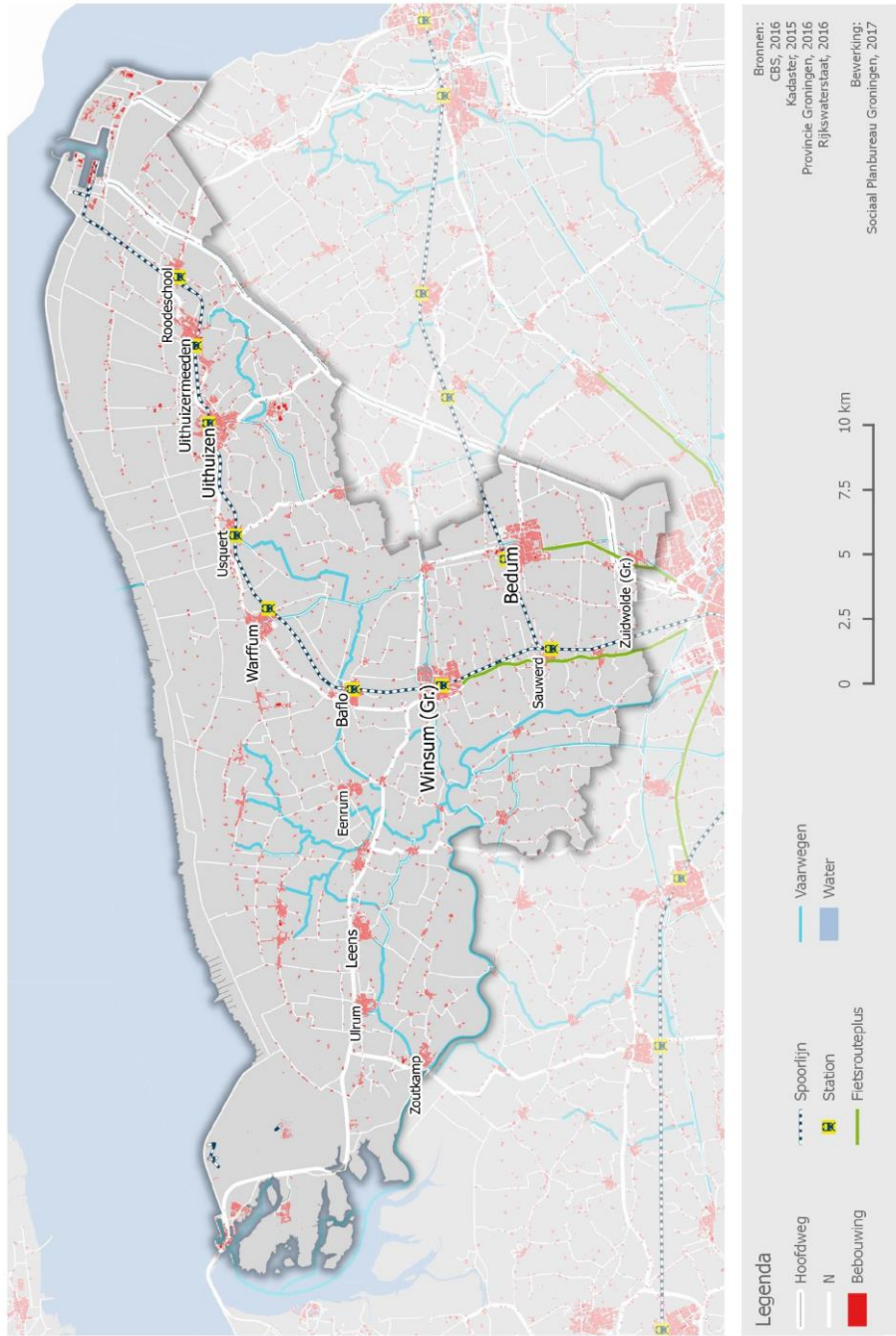
De gemeente Eemsmond beslaat een oppervlakte van 543,35 km² (waarvan 353,05 km² water). De gemeente bestaat uit vijftien officiële dorpskernen, waarvan Uithuizen, de hoofdplaats, als regionaal centrumdorp gepositioneerd is. Uithuizermeeden en Warffum zijn de centrumdorpen en de woondorpen zijn Oosteinde, Roodeschool, Oosternieland, Oldenzijk, Eppenhuizen, Zandeweer, Doodstil, 't Lage van der Weg, Usquert, Rottum, Stitswerd en Kantens. Daarnaast kent de gemeente talloze buurtschappen, gehuchten en woonbuurten: Breede, Eemshaven, Hefswal, Katershorn, Koningsoord, Noordpolderzijk, Oldorp, Oudeschip, Paapstil, Startenhuizen, Simonszand, Valom, Wadwerd, Zevenhuizen en de waddeneilanden Rottumeroog en Rottumerplaat.

Tabel 2.1 Gegevens over oppervlakte, kernen, raadszetels en Fte

	Oppervlakte	Kernen	Raadszetels	Fte
Bedum	44,95km ²	4	15	69,81
De Marne	240,32km ²	21	15	60
Eemsmond	543,35km ²	15	17	143,66
Winsum	102,53km ²	12	15	94,64

Bron: Verkennend Startdocument herindeling BMW-variant, 2016

Basisinfrastructuur gemeente "Hoogeland"

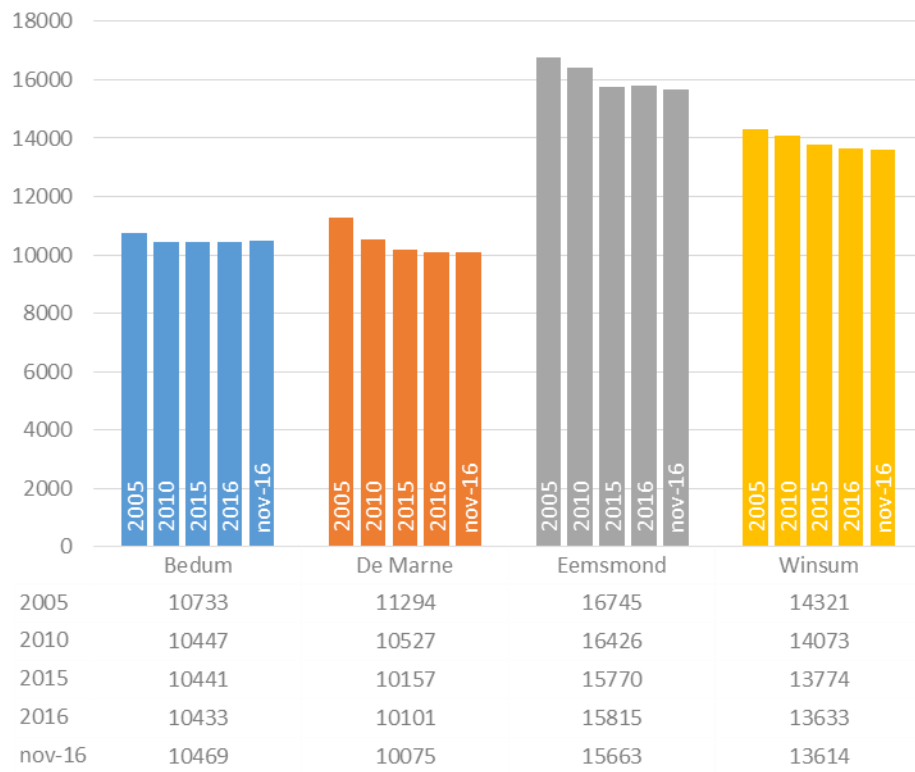
3 Demografie

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de bevolkingssamenstelling van de vier gemeenten. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de bevolkingsomvang en bevolkingsprognoses, groene en grijze druk, geboorte en sterfte, omvang huishoudens en tot slot de inwoneraantallen per dorp.

3.1 Bevolking

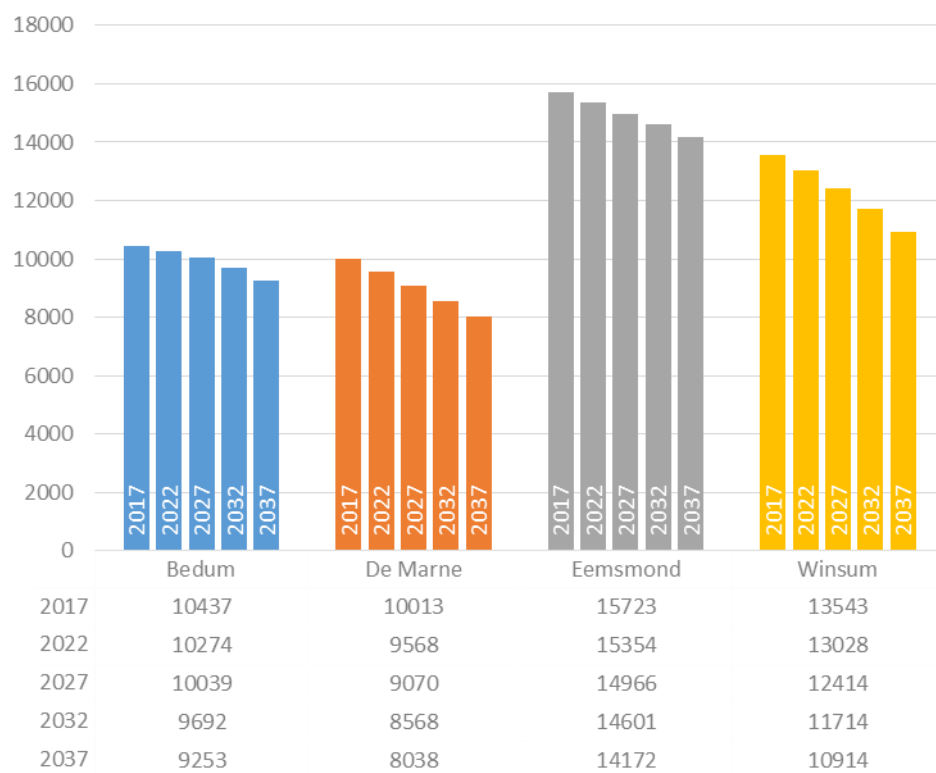
Op 1 november 2016 telden de BMW-gemeenten in totaal bijna 50.000 inwoners. Sinds 2005 is dit aantal afgenomen met circa 6%, van 53.093 naar 49.821 inwoners. Voor de komende jaren wordt voorspeld dat de omvang van de bevolking met nog eens ongeveer 15% verder zal afnemen, tot circa 42.300 inwoners (figuur 3.2). In alle vier gemeenten zien we een toename van het aantal ouderen tussen 2005 en 2016, en een afname van het aantal jongeren (figuur 3.3).

Figuur 3.1: Bevolking op 1 januari per gemeente, 2005, 2010, 2015, 2016

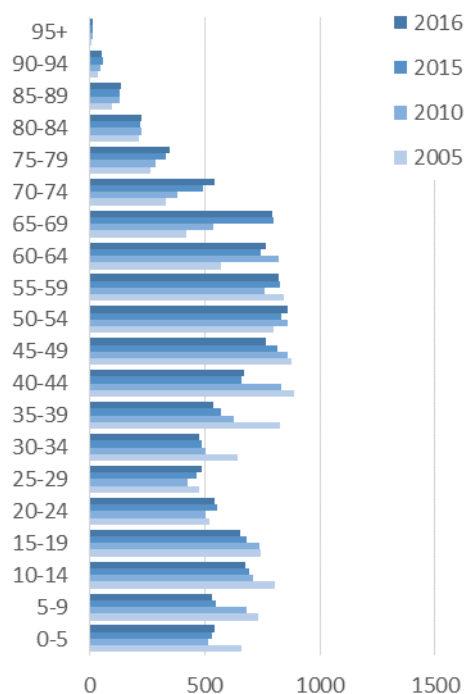
Bron: CBS statline, 2017

Figuur 3.2: Bevolking op 1 januari, prognoses 2017-2037

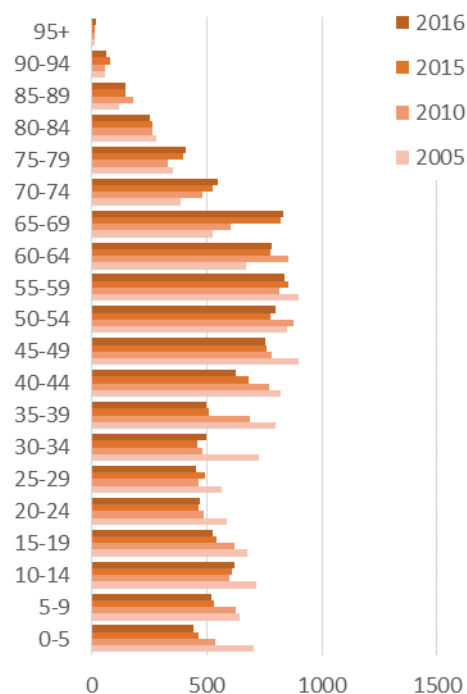

Bron: CBS statline, 2017

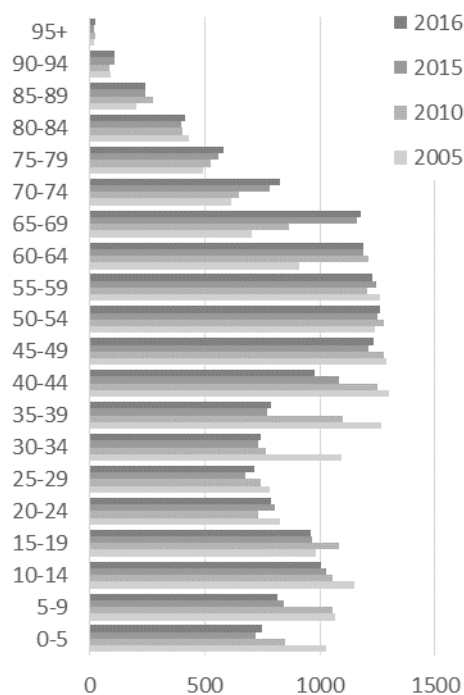
**Figuur 3.3.1: Bevolking
leeftijdscategoriën 5 jaar
Bedum - 2005, 2010, 2015, 2016**

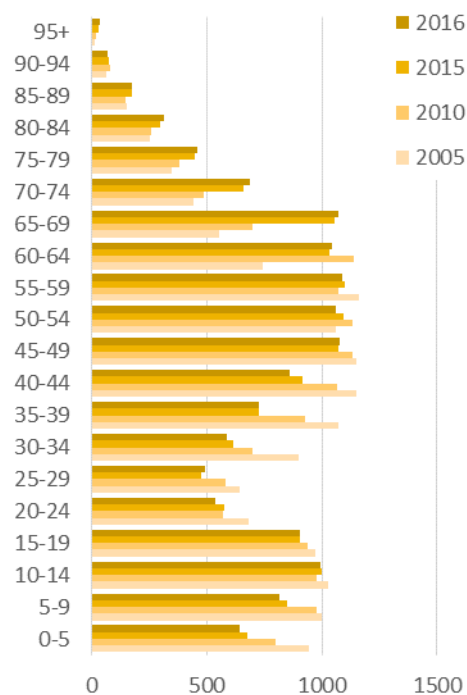
**Figuur 3.3.2: Bevolking
leeftijdscategoriën 5 jaar
De Marne - 2005, 2010, 2015, 2016**

**Figuur 3.3.3: Bevolking
leeftijdscategoriën 5 jaar
Eemsmond - 2005, 2010, 2015, 2016**

**Figuur 3.3.4: Bevolking
leeftijdscategoriën 5 jaar
Winsum - 2005, 2010, 2015, 2016**

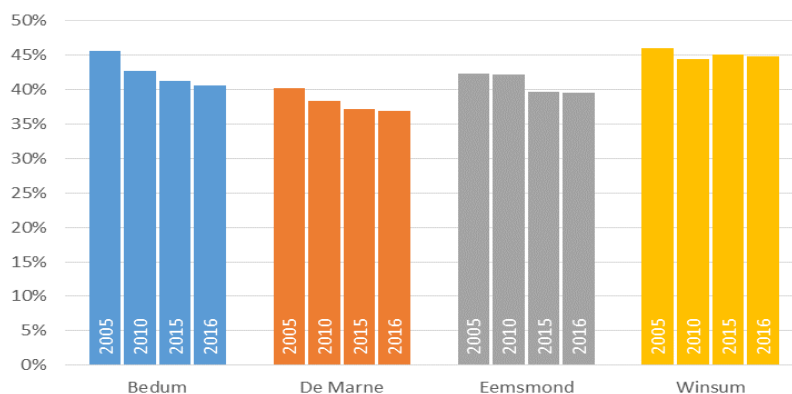
Bron: CBS statline, 2017

3.2 Groene en Grize druk

Onderstaande figuren geven de groene en grijze druk per gemeente weer. De Groene druk geeft de verhouding weer tussen de jongeren onder de twintig jaar ten opzichte van de werkzame bevolking (20- tot en met 64-jarigen). In alle vier gemeenten is de groene druk licht afgenomen tussen 2005 en 2016, gemiddeld met circa 3%. Dit betekent dat er minder jongeren zijn ten opzichte van mensen in de werkzame leeftijd.

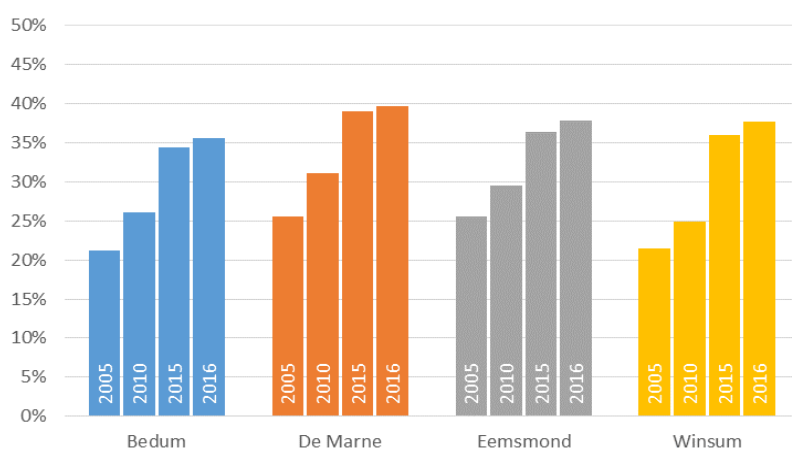
De grijze druk heeft betrekking op het aantal 65-plussers ten opzichte van het aantal 20- tot en met 64-jarigen. In alle vier gemeenten is de grijze druk aanzienlijk toegenomen in de periode 2005-2016, gemiddeld met circa 14%. Oftewel, het aandeel ouderen ten opzichte van mensen in de werkzame leeftijd is sterk gestegen.

**Figuur 3.4.1 Groene druk (verhouding 0-19 jaar t.o.v. 20-64 jaar)
Per gemeente - 2005, 2010, 2015, 2016**

Bron: CBS statline, 2017

**Figuur 3.4.2 Grijze druk (verhouding 65+ jaar t.o.v. 20-64 jaar)
Per gemeente - 2005, 2010, 2015, 2016**

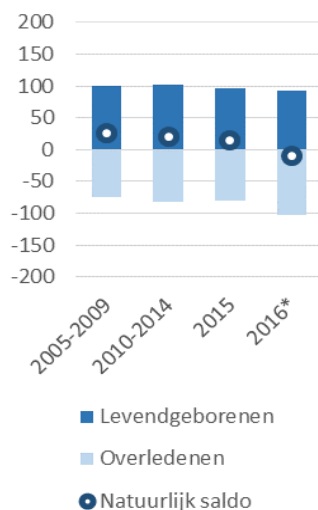
Bron: CBS statline, 2017

3.3 Geboorte en sterfte

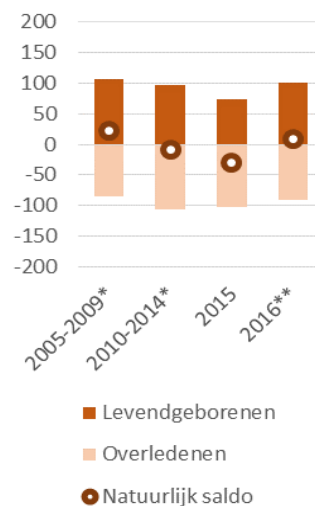
Onderstaande figuren tonen per gemeente het aantal geboorten, sterften en de natuurlijke groei (natuurlijke saldo). In 2005 overtrof het aantal geboorten het aantal sterfgevallen in alle vier de gemeenten; er was in totaal sprake van een natuurlijke groei van ruim 100 personen. In 2016 is dit beeld anders. In Bedum, Eemsum en Winsum is sprake van een sterfteoverschot, ofwel het aantal sterfgevallen is hoger dan het aantal geboortes. In De Marne is nog net sprake van een natuurlijke groei. In de BMW-gemeenten in totaal is in 2016 sprake van een sterfteoverschot van ruim 70 personen.

Figuur 3.5.1 t/m 3.5.4: Geboorte, sterfte en natuurlijk saldo per gemeente – 2005-2009*, 2010-2014*, 2015, 2016 (*gemiddelden per jaar **t/m november 2016)

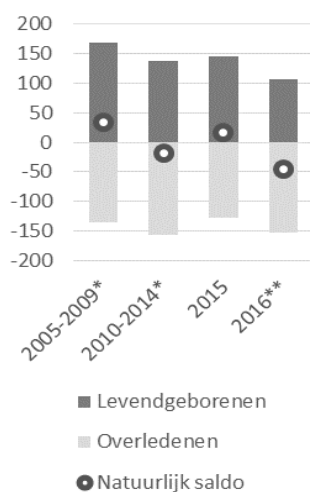
Bedum

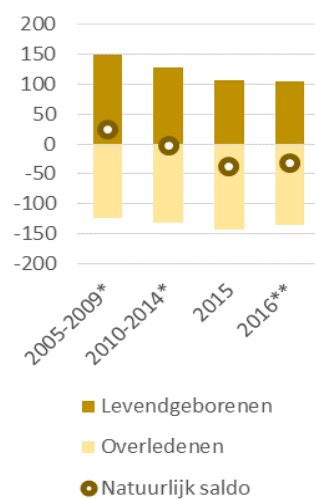
De Marne

Eemsum

Winsum

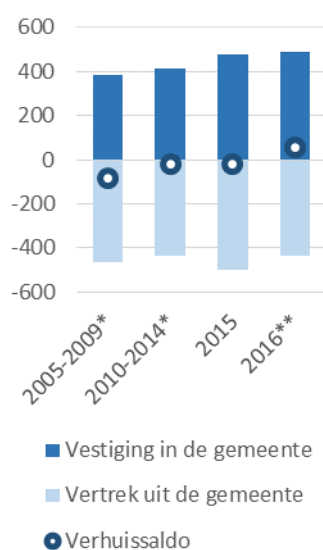
Bron: CBS statline, 2017

3.4 Vestiging en vertrek

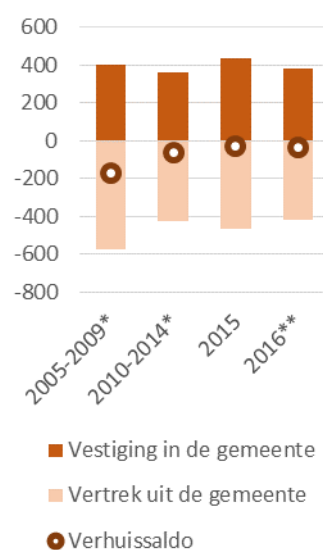
Onderstaande figuren tonen per gemeente het aantal vestigingen, vertrekken en het migratiesaldo. In 2005 vertrokken in alle vier gemeenten meer mensen dan dat zich er vestigden. Er was in totaal sprake van een vertrekoverschot van ruim 400 personen. In 2016 is dit beeld voor de gemeenten Bedum en Winsum veranderd in een vestigingsoverschot. In De Marne is nog net sprake van een vertrekoverschot, maar is een duidelijke verschuiving zichtbaar. In de BMW-gemeenten in totaal is in 2016 sprake van een vertrekoverschot van ruim 50 personen.

Figuur 3.6.1 t/m 3.6.4: Vestiging, vertrek en migratiesaldo per gemeente – 2005-2009*, 2010-2014*, 2015, 2016 (t/m november 2016)**

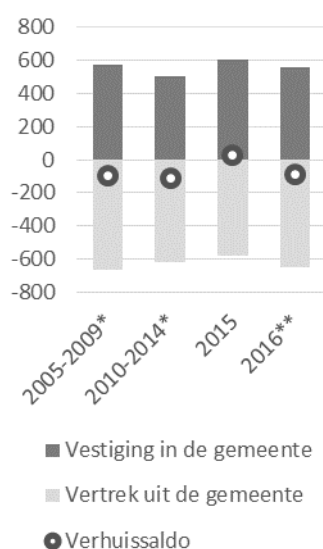
Bedum

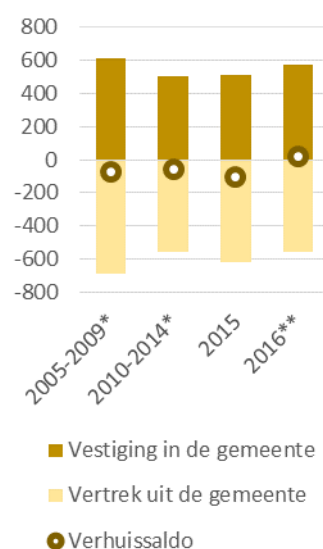
De Marne

Eemsumond

Winsum

Bron: CBS statline, 2017

Verhuisbewegingen

In onderstaande tabellen (figuur 3.7) valt te zien hoeveel mensen in 2014 van een BMW gemeente naar een andere plek verhuisden en welke plek dit was, maar ook hoeveel er naar een BMW gemeente toe verhuisden en waar deze vandaan kwamen. Aan de hand van de totale kolommen aan het eind van de tabellen, wordt duidelijk dat er in iedere gemeente meer personen van een BMW gemeente naar een andere plek verhuisden dan er vanuit een andere plek personen naar een BMW toe kwamen.

Als een nadere blik geworpen wordt op de verschillende locaties waar personen naar toe kunnen verhuizen of vandaan kunnen komen valt op dat er vooral veel uitwisseling is met de gemeente Groningen. Er verhuizen veel personen naar toe, maar er komen er behoorlijk wat vandaan (alhoewel minder). Opvallend is ook dat er ook veel verhuizingen plaatsvinden tussen De Marne en Winsum.

Figuur 3.7: Verhuisbewegingen van en naar BMW-gemeenten, per gemeente, 2014

		Naar											
		Bedum	De Marne	Eemsmond	Winsum	Groningen (gemeente)	Overig Groningen	Friesland	Drenthe	West-Nederland	Oost-Nederland	Zuid-Nederland	Totaal
Van	Bedum	0	10	20	25	190	126	21	37	19	33	5	486
	De Marne	14	0	29	73	111	62	47	29	36	22	14	437
	Eemsmond	9	20	0	38	146	169	31	32	37	37	9	528
	Winsum	28	62	29	0	203	65	24	57	49	26	10	553
		Van											
		Bedum	De Marne	Eemsmond	Winsum	Groningen (gemeente)	Overig Groningen	Friesland	Drenthe	West-Nederland	Oost-Nederland	Zuid-Nederland	Totaal
Naar	Bedum	0	14	9	28	182	82	19	19	15	23	6	397
	De Marne	10	0	20	62	78	75	45	27	37	14	3	371
	Eemsmond	20	29	0	29	80	117	31	27	49	36	4	422
	Winsum	25	73	38	0	170	86	30	26	30	21	7	506

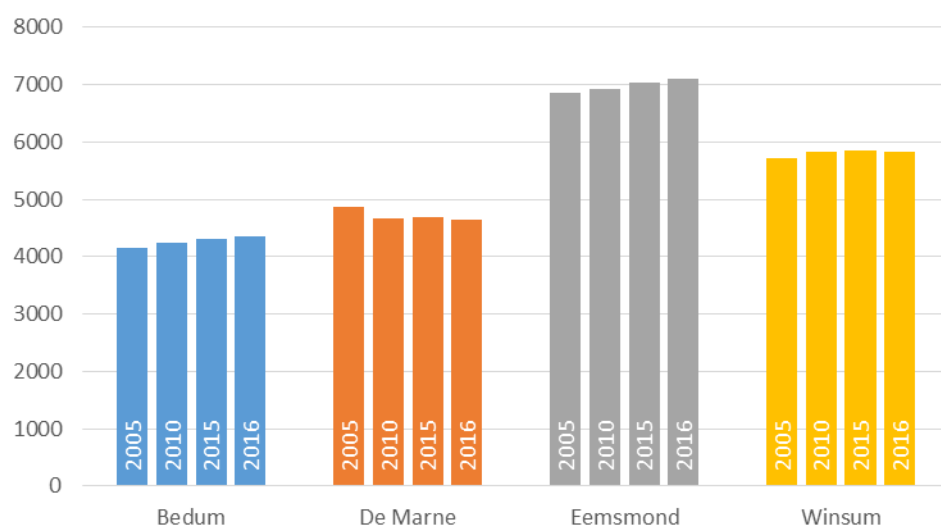
Bron: CBS statline, 2017

3.5 Huishoudens

De BMW-gemeenten hadden in totaal op 1 januari 2016 21.925 huishoudens; daarvan was 32% een eenpersoonshuishouden, 34% een meerpersoons-huishouden zonder kinderen en eveneens 34% een huishouden met kinderen. Figuren 3.7 en 3.8 beschrijven de verschillende typen huishoudens per gemeente, en de ontwikkeling tussen 2005 en 2016.

In de BMW-gemeenten is het totaal aantal huishoudens tussen 2005 en 2016 nagenoeg stabiel gebleven (van 21.611 naar 21.925; toename van 1%). De verwachting is dat het totaal aantal huishoudens tot 2031 nagenoeg stabiel zal blijven (figuur 3.10).

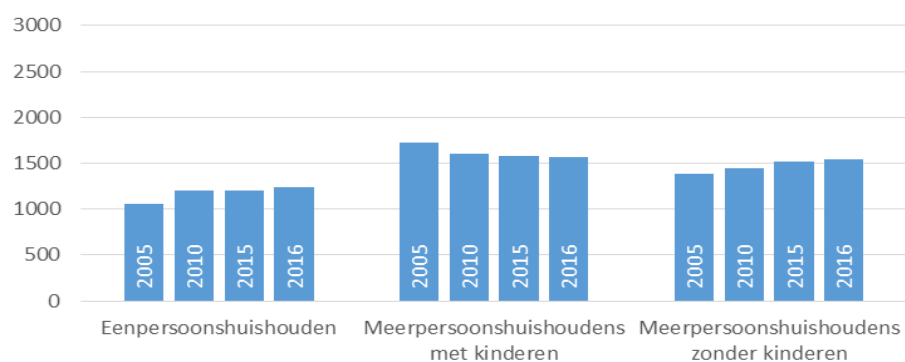
Figuur 3.8: Totaal aantal huishoudens op 1 januari per gemeente – 2005-2016

Bron: CBS statline, 2017

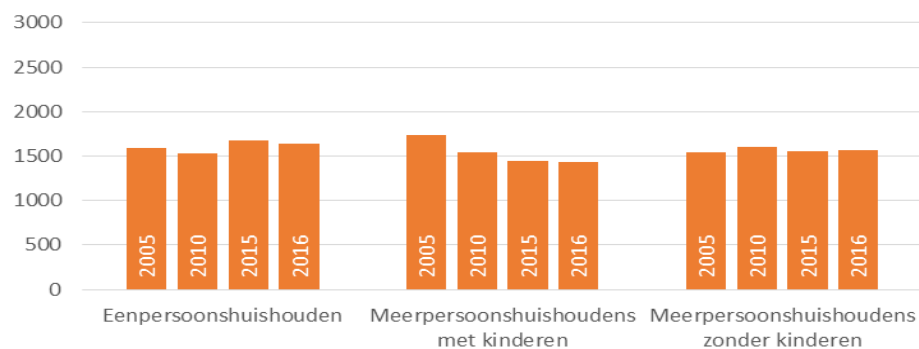
Figuren 3.9.1 t/m 3.9.4: Huishoudens naar type op 1 januari per gemeente – 2005, 2010, 2015, 2016

Bedum

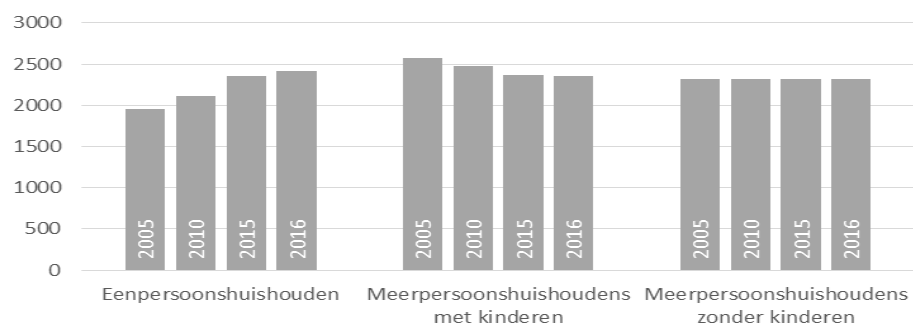
Bron: CBS statline, 2017

De Marne

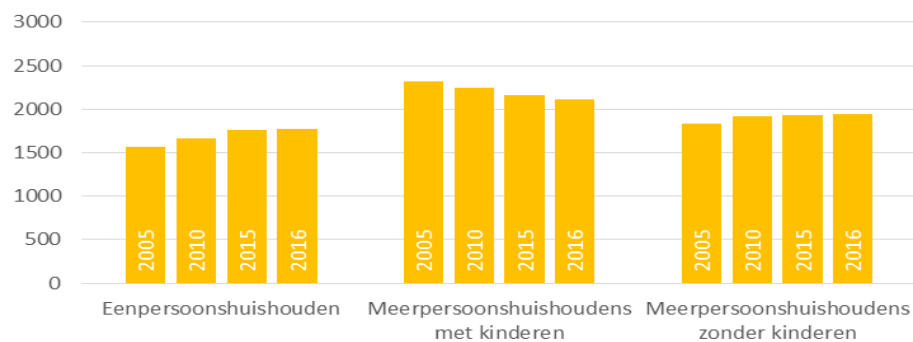
Bron: CBS statline, 2017

Eemsmond

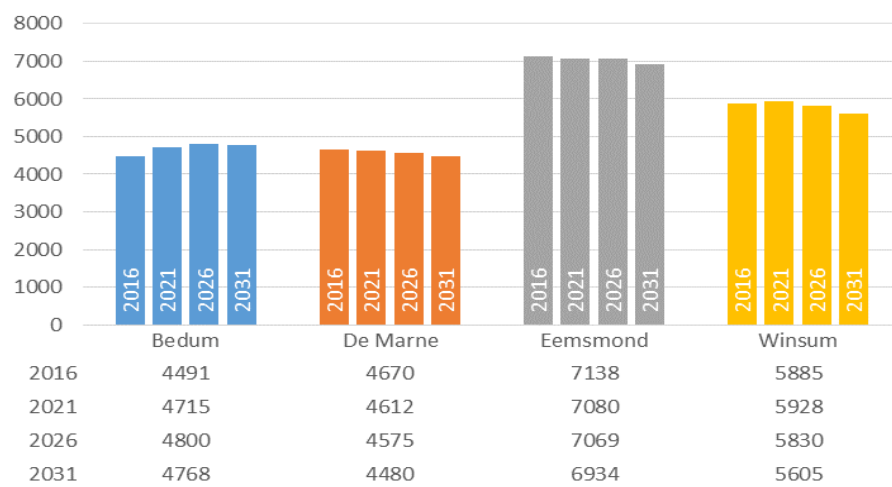
Bron: CBS statline, 2017

Winsum

Bron: CBS statline, 2017

Figuur 3.10. Prognose totaal aantal huishoudens per gemeente

Bron: CBS statline, 2017

3.6 Inwoneraantallen per dorp

Figuur 3.11: Aantal inwoners per dorp of buurt, 1 januari 2016

Gemeente	Buurtnaam	Aantal inwoners	Buurtnaam	Aantal inwoners
Bedum	Bedum	7765	Onderdendam	510
			Verspreide huizen	
	Verspreide huizen Bedum	750	Onderdendam	100
	Zuidwolde	915	Noordwolde	140
Eemsmond	Verspreide huizen Zuidwolde	110	Verspreide huizen Noordwolde	140
	Uithuizen	4935	Kantens	650
	't Lage van de Weg	255	Zandweer	475
	Verspreide huizen in de nieuwe polders	205	Rottum	80
	Overige verspreide huizen	95	Stitswerd	60
	Uithuizermeeden	2775	Doodstil	65
	Oosternieland	95	Eppenhuizen	50
	Roodeschool	875	Garsthuizen (gedeeltelijk)	0
	Oosteinde	155	Verspreide huizen Kantens	335
	Hooilandseweg	115	Usquert	1275
			Verspreide huizen in de nieuwe polders	55
	Hefswal	145	Overige verspreide huizen	130
	Oudeschip	120	Warffum	1950
	Oldenzijl	45	Verspreide huizen Warffum	245
	Eemshavengebied	0		
	Verspreide huizen Uithuizermeeden	575		
De Marne	Ulrum	1300	Zuurdijk	100
	Zoutkamp	1215	Verspreide huizen Leens	340
	Houwerzijl	175	Eenrum	1365
	Vierhuizen	130	Pieterburen	295
	Niekerk	40	Westernieland	170
	Lauwersoog	130	Kaakhorn	50
	Landelijk gebied Lauwersmeer	20	Verspreide huizen Oude Land	120
			Verspreide huizen in het	
	Verspreide huizen Ulrum	205	Noorden	155
	Wehe-Den Hoorn-West	540	Kloosterburen	575
	Leens	1675	Hornhuizen	130
	Warfhuizen	205	Kruisweg	330
	Mensingeweer	135	Molenrij	130
	Schouwerzijl	90	Kleine Huisjes	80
			Verspreide huizen	
	Wehe-Den Hoorn-Oost	160	Kloosterburen	180
Winsum	Winsum	1365	Baflo	1730
	Obergum	1675	Den Andel	385
	Ripperda	1795	Rasquert	165
	Potmaar	835	Tinallinge	55
	De Brake	1550	Saaxumhuizen	15
	Verspreide huizen Winsum	315	Verspreide huizen Baflo	285
	Ezinge	680	Adorp	515
	Feerwerd	165	Sauwerd	995
	Garnwerd	345	Wetsinge	40
	Verspreide huizen Ezinge	365	Verspreide huizen Adorp	325

4 Woningmarkt

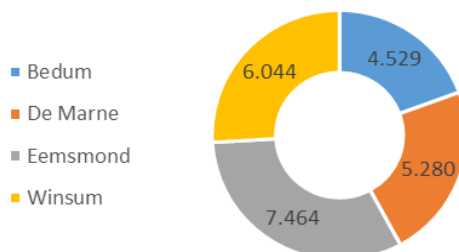
Dit hoofdstuk behandelt verschillende aspecten van de woningmarkt in de BMW-gemeenten. Het hoofdstuk gaat allereerst in op het aantal woningen en de samenstelling van de woningvoorraad. Vervolgens wordt ingegaan op de gemiddelde WOZ-waarde en de verdeling van energielabels. Tot slot beschrijft het hoofdstuk de verhuisbewegingen van bewoners.

4.1 Woningvoorraad

Op 1 januari 2015 stonden er 23.204 woningen in de BMW-gemeenten (figuur 4.1). Het grootste deel was toen bewoond (93%). In de andere huizen stond op 1 januari 2015 niemand op het adres ingeschreven in de basisregistratie Personen (BRP). Het merendeel van de woonhuizen is een eengezinswoning (figuur 4.2). Dat betekent dat het huis minimaal twee slaapkamers heeft. Voor Bedum, De Marne en Winsum geldt dat bijna zeven op de tien huizen koopwoningen zijn. Ongeveer een derde van alle woonhuizen bestaat uit huurwoningen. In Eemsum is vier op de tien woonhuizen een huurwoning (figuur 4.3). Gemiddeld is in de vier gemeenten ruim driekwart van de huurwoningen van de woningstichting.

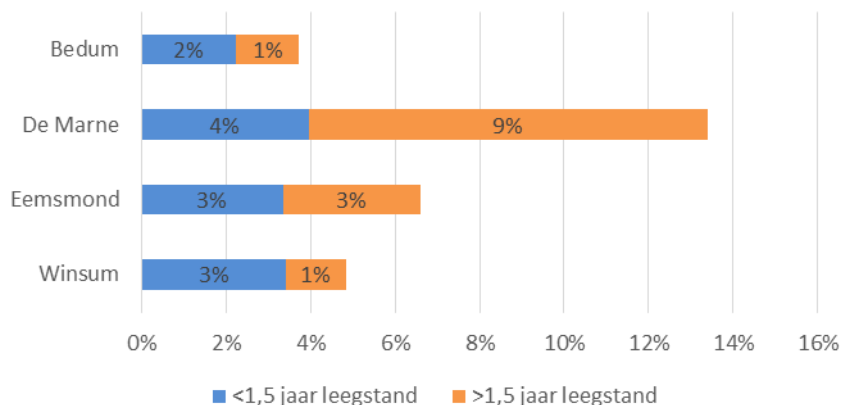
De woningvoorraad en samenstelling daarvan is de in de voorgaande jaren nauwelijks veranderd. Het gaat om verschillen van hooguit enkele procenten. Deze kleine verschillen worden veroorzaakt door de beperkte sloop en nieuwbouw in de vier gemeenten. Figuur 4.4 toont per gemeente het bouwjaar van de woningen.

Figuur 4.1. Aantal woningen per gemeente, op 1 januari 2015

Bron: CBS Statline, 2017

Figuur 4.1. Leegstand per gemeente, op 1 juli 2013

Bron: CBS, 2015

! Update februari 2017 (Bron: Leegstandsmonitor CBS, 2017)

Bedum: Woningen, 3%; Winkels, 7%; Industrie, 7%; Maatschappelijk vastgoed, 8%; Kantoren, 15%

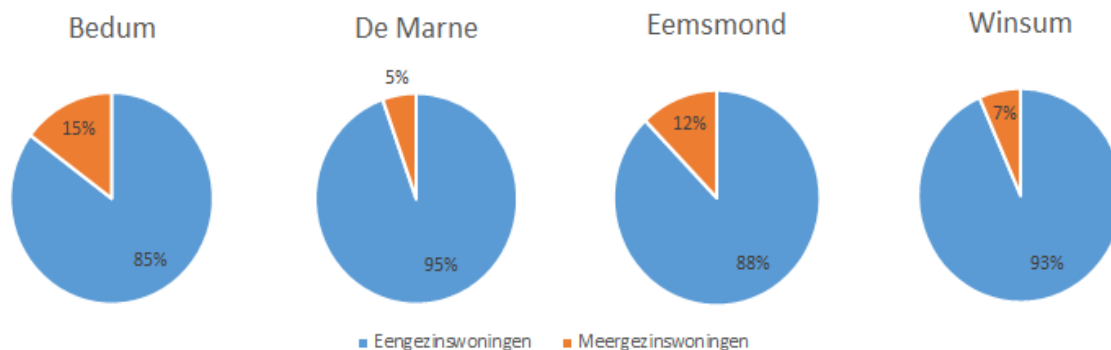
De Marne: Woningen, 2%; Industrie 5%; Maatschappelijk Vastgoed 6%; Winkels 8%

Eemsmond: Woningen, 4%; Industrie 10%; Winkels 13%; Maatschappelijk vastgoed 13%; Kantoren 14%

Winsum: Woningen, 2%; Industrie 6%; Maatschappelijk vastgoed 7%

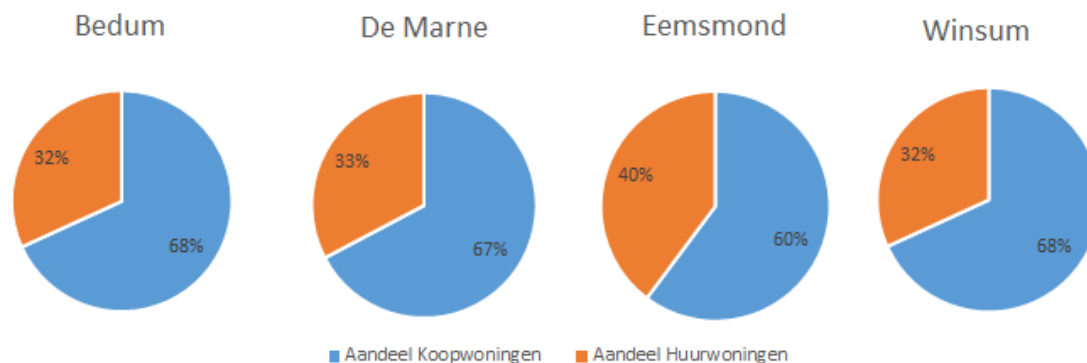
Nb.: niet alle categorieën voor alle gemeenten bekend

Figuur 4.2. Aandeel eensgezins- en meergezinswoningen, per gemeente, 2016

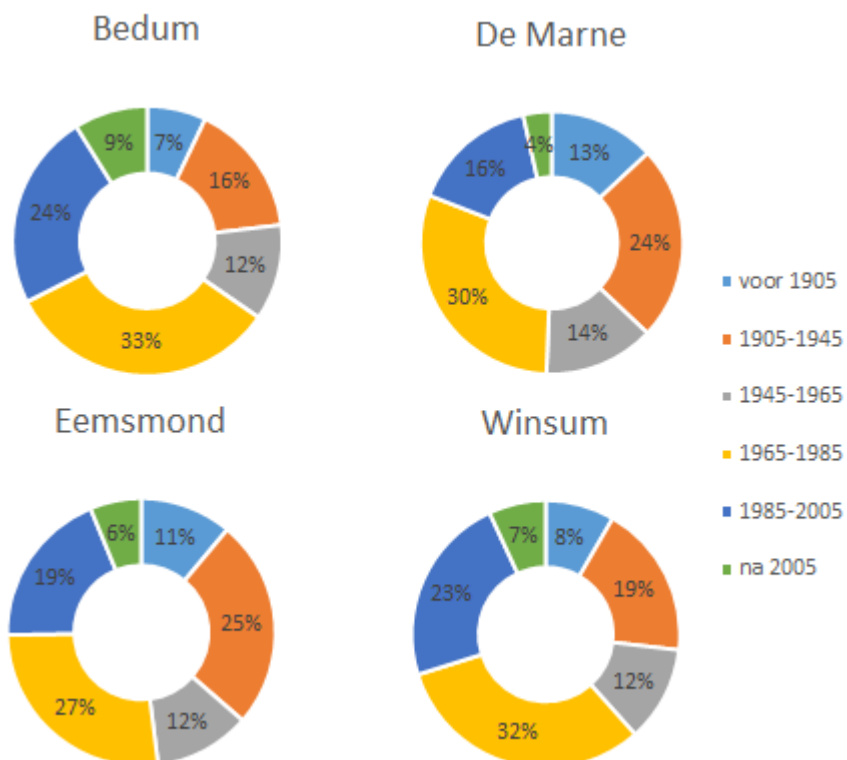
Bron: CBS Statline, 2017

Figuur 4.3. Aandeel koop- en huurwoningen, per gemeente, 2015

Bron: CBS Statline, 2017

Figuur 4.4. Bouwjaar woningen

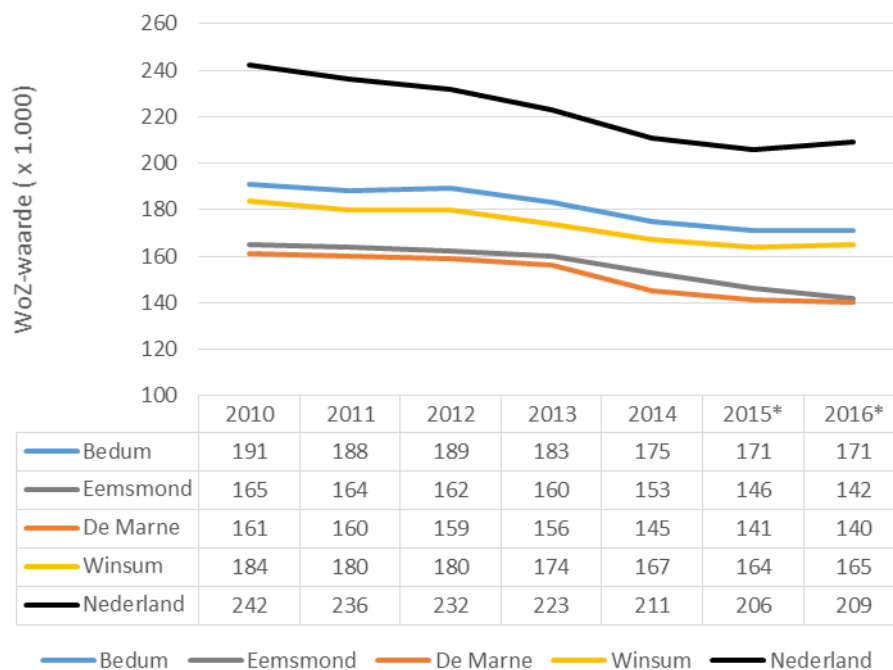

Bron: CBS Statline, 2017

4.2 Econonische waarde van woningen

Naar aanleiding van de prijsontwikkelingen op de woningmarkt hebben de meeste gemeenten in Nederland de afgelopen jaren de WOZ-waarden naar beneden bijgesteld. Dit geldt ook voor de vier BMW-gemeenten. Figuur 4.5 laat zien dat de gemiddelde WOZ-waarde (Waardering Onroerende Zaken) voor de BMW-gemeenten tussen 2010 en 2016 met ruim €20.000 is afgenomen (-12%).

Figuur 4.5. Gemiddelde WOZ-waarde (x 1.000), 2010-2016

**voorlopige cijfers*

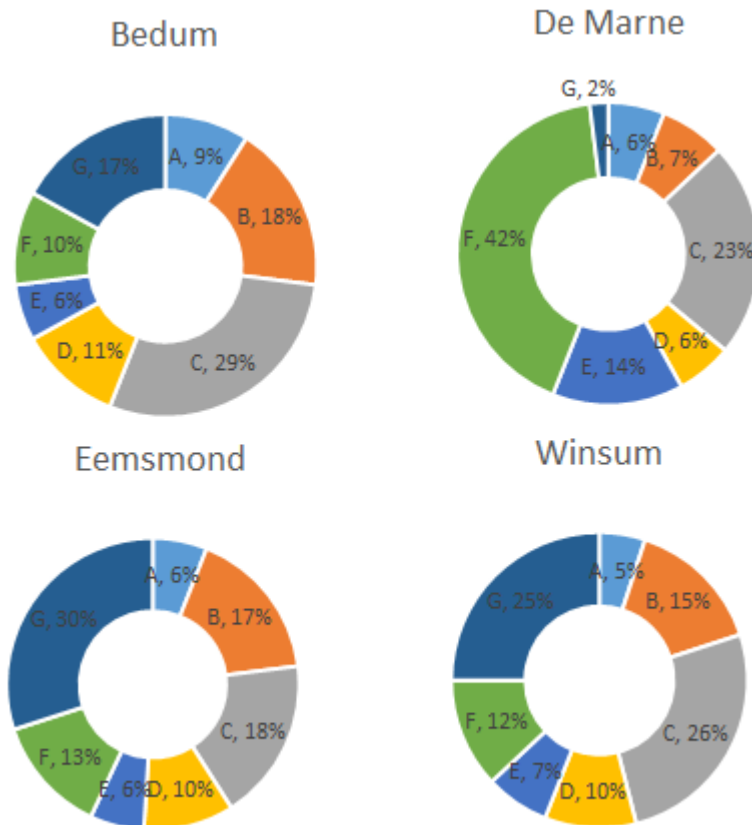
Bron: CBS statline, 2017

4.3 Energielabels

Begin 2015 is voor elke woning in Nederland een energielabel bepaald. Dit voorlopige energielabel is gebaseerd op bouwjaar, woningtype (tussenwoning, hoekwoning, etc.), en oppervlakte. Hierbij zijn niet eventuele energiebesparende maatregelen, zoals isolatie en dubbelglas, meegenomen. De woningeigenaar kan deze maatregelen doorgeven - dit is zelfs verplicht bij woningverkoop - en op deze wijze wordt het definitieve energielabel vastgesteld. Vanwege de relatief recente invoering van dit landelijke systeem zal de huidige verdeling van energielabels over de totale woningvoorraad van de vier BMW-gemeenten hoofdzakelijk gebaseerd zijn op bouwjaar, woningtype en oppervlakte.

Figuur 4.6 geeft per gemeente de verdeling van de energielabels (A t/m G) van woningen weer.

Tabel 4.6. Verdeling energielabels van woningen, 2017

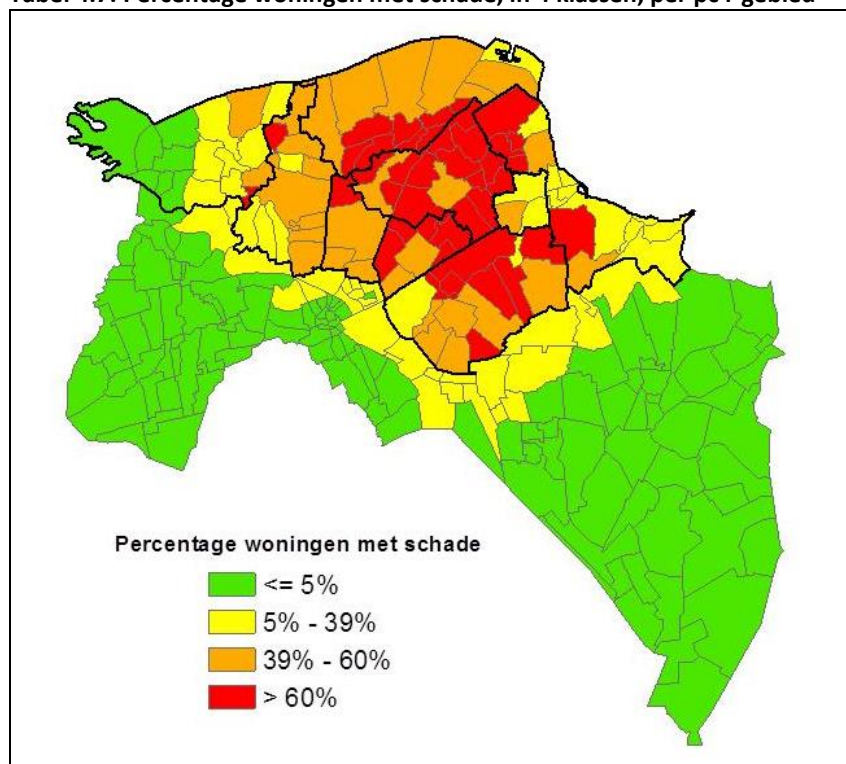

Bron: Energielabelatlas.nl, geraadpleegd januari 2017

4.4 Woningen met aardbevingsschade

De gevolgen die de aardbevingen in Groningen hebben voor de woningmarkt, zullen vooral worden bepaald door de mate waarin woningen schade oplopen. In 2015 heeft OTB, onderdeel van TU Delft, een gebiedsindeling gemaakt op basis van de toegekende schades als gevolg van gaswinning. Er is gebruik gemaakt van door de NAM beschikbaar gestelde gegevens over schadedossiers in de periode 16 augustus 2012 tot 10 augustus 2015. Onderstaande figuren toont het percentage woningen met schade op pc4-niveau in 4 klassen.

Tabel 4.7. Percentage woningen met schade, in 4 klassen, per pc4-gebied

Bron: NAM, bewerking OTB

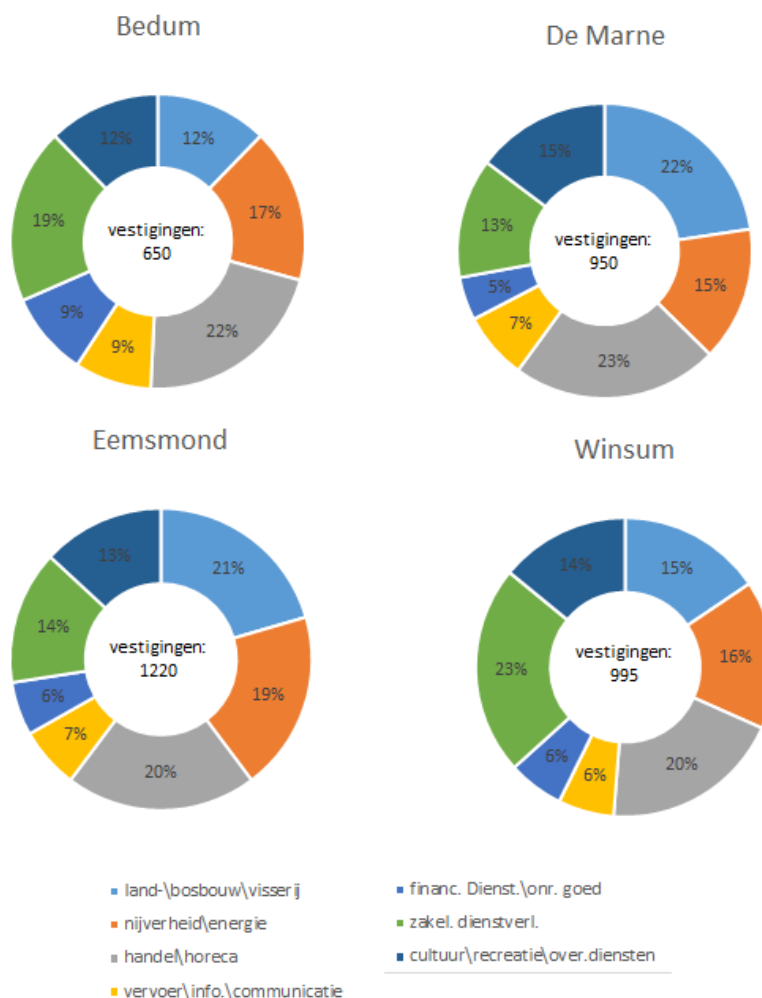
5 Economie en werkgelegenheid

De BMWWE gemeenten kennen enkele sterke economische pijlers. Van oudsher is de agrarische sector sterk vertegenwoordigd in het gebied. Ook afgeleide industriën zorgen voor werkgelegenheid. Zo is de zuivelcoöperatie van Bedum bijvoorbeeld uitgegroeid tot een van de grootste kaasproducenten voor West-Europa. Daarnaast is de visserij een belangrijke economische factor. In de haven van Lauwersoog en in Zoutkamp zijn veel bedrijven te vinden die aan de visserij gelieerd zijn, zoals de garnalenverwerking in Zoutkamp. In onderstaand hoofdstuk vindt u meer informatie over de werkgelegenheid, werkloosheid, inkomens, uitkeringen en het opleidingsniveau in de BMWWE gemeenten.

5.1 Aantal bedrijven/vestigingen

Onderstaande figuur laat het aantal bedrijfsvestigingen in de gemeente zien, inclusief de verdeling per bedrijfssector. De meeste vestigingen zijn te vinden in de gemeente Eemsmond.

Figuur 5.1: Bedrijfsvestigingen naar sector per gemeente, 2015

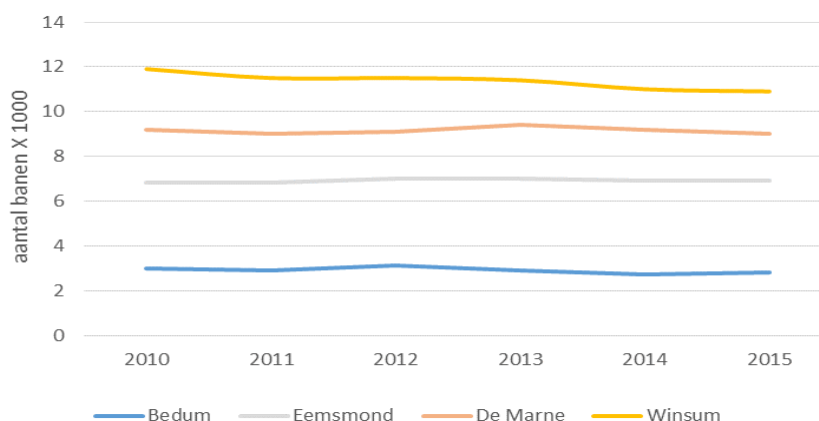
Bron: CBS statline, 2017

De sectoren 'landbouw, bosbouw en visserij', 'nijverheid en energie' en 'handel en horeca' zijn in alle gemeenten sterk vertegenwoordigd. In De Marne en Eemsmond valt te zien dat meer dan 20% van de vestigingen nog actief is in de land-, bosbouw of visserij. In Bedum en Winsum is de zakelijke dienstverlening sterker ontwikkeld.

5.2 Werkgelegenheid

Het totaal aantal banen is in bijna alle gemeenten iets afgenomen in de periode 2010-2015 (figuur 5.2). Alleen in Eemsmond was er een kleine toename. In de vier gemeenten samen zijn er in 2015 ongeveer 10.900 banen, in 2010 was dit nog 11.900.

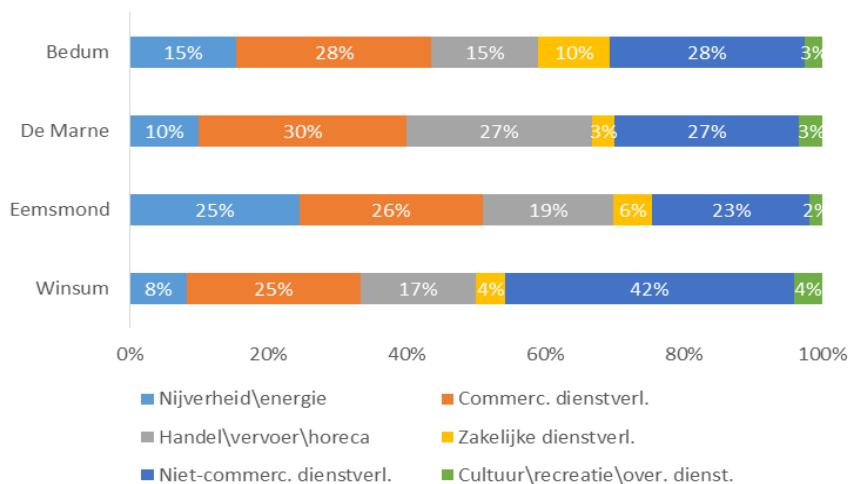
Figuur 5.2: Aantal banen in de BMW-gemeenten, per gemeente 2010-2015

Bron: CBS statline, 2017

Ondanks dat in alle gemeenten meer dan de helft van het aantal vestigingen van bedrijven in de niet-dienstverlenende sector zit, zijn de meeste banen juist wel in de dienstverlenende sector te vinden (figuur 5.3). In Winsum is de niet-commerciële dienstverlening sterk vertegenwoordigd, in Eemsmond zijn er veel banen in de nijverheid, in De Marne biedt de handel, vervoer en horeca veel werkgelegenheid, en in Bedum is het aantal banen in de zakelijke dienstverlening opvallend groter dan in andere gemeenten.

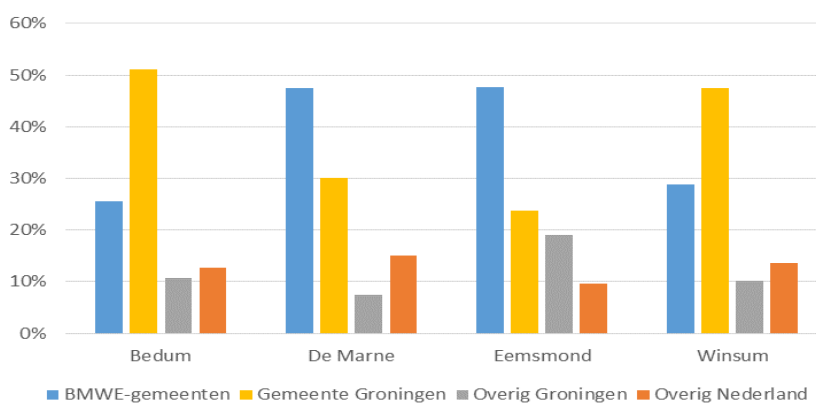
Figuur 5.3: Banen per sector in de BMW-gemeenten, per gemeente, 2015

Bron: CBS statline, 2017

Uiteraard werken inwoners van de BMW gemeenten ook buiten het gebied. Zoals valt te verwachten is vooral de stad Groningen populair als werklocatie. In Bedum en Winsum werkt ongeveer de helft van het aantal werkenden hier. In De Marne en Eemsum zijn de BMW-gemeenten wel de belangrijkste werklocaties. In Eemsum zien we verder dat er relatief vaak in overige Groninger gemeenten gewerkt wordt. Dit komt deels door de nabijheid van Delfzijl waar ook behoorlijk wat werk te vinden is. In De Marne is een wat groter aandeel van mensen die elders in Nederland werken. Dit valt te verklaren doordat de gemeente grenst aan de provincie Friesland.

Figuur 5.4 Locatie banen inwoners BMW-gemeenten, per gemeente, 2014

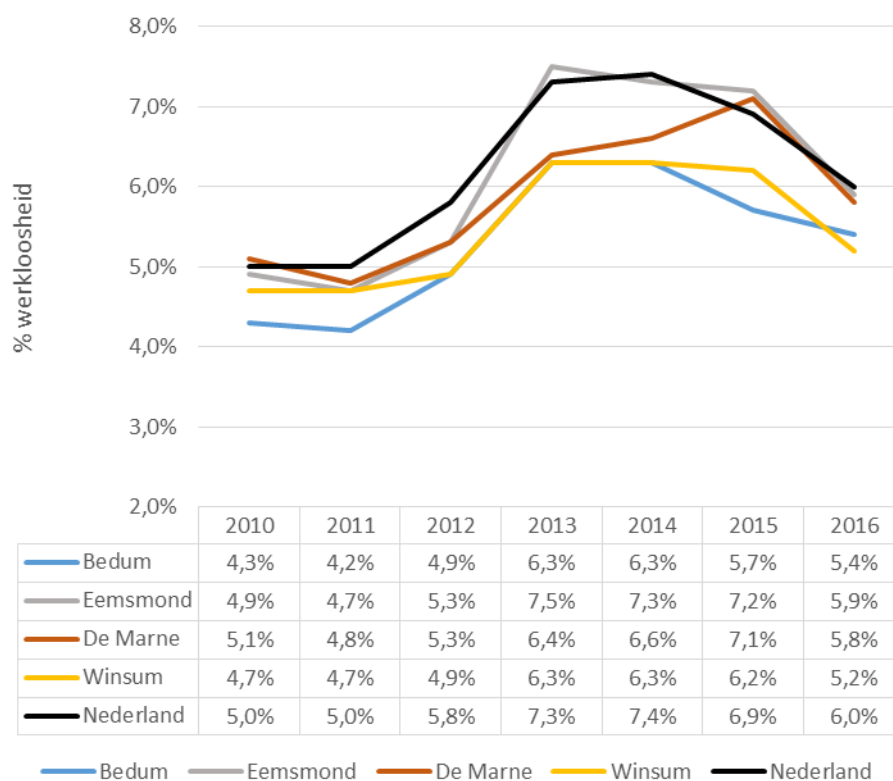

Bron: CBS statline, 2017

5.3 Werkloosheid en uitkeringen

Onder invloed van de crisis is de werkloosheid in de vier gemeenten tussen 2011 en 2013 sterk toegenomen. De stijging van de werkloosheid bedroeg ongeveer 2% gedurende deze periode. Sinds 2013 is de werkloosheid weer wat afgenomen, behalve in De Marne, daar nam de werkloosheid tot 2015 toe. Doordat de werkloosheid tijdens de crisis het sterkst toenam in Eemsum zien we daarom in 2015 een splitsing tussen Winsum en Bedum, waar de werkloosheid ongeveer 6% was en Eemsum en De Marne, waar dit één procentpunt hoger ligt.

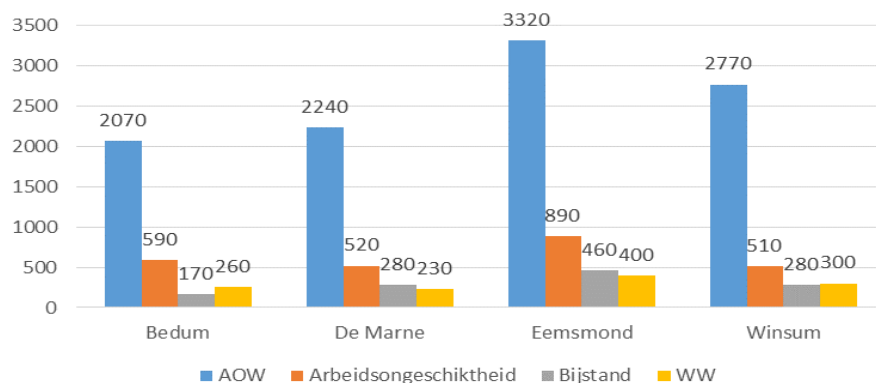
Figuur 5.5: % werkloosheid per gemeente, 2010-2016

Bron: CBS statline, 2017

De meeste uitkeringen die in december 2015 verstrekt werden in de BMW gemeenten (figuur 5.6) zijn AOW uitkeringen (10.400), gevolgd door arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (2.510), en dan bijstand en WW (beiden 1.190). Er zijn geen grote verschillen tussen de gemeenten wat betreft het percentage inwoners dat bijstand of WW ontvangt. Arbeidsongeschiktheid komt relatief vaker voor in De Marne (6% van het aantal inwoners boven 15 jaar), Eemsum (6,5%) en Bedum (7%) dan in Winsum (4,5%).

Figuur 5.6: Uitkeringen per gemeente, december 2015

Bron: CBS statline, 2017

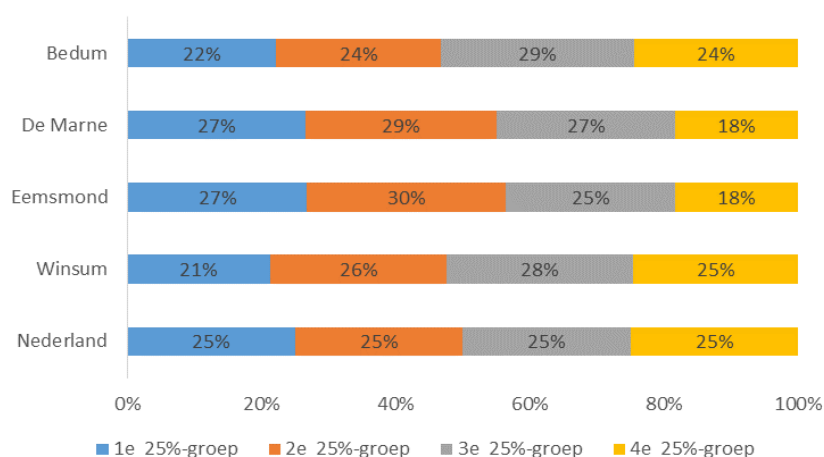
5.4

Inkomen

In figuur 5.7 valt de verdeling van de huishoudensinkomens in vergelijking met de rest van Nederland af te lezen. Eerst zijn alle inkomens van Nederland genomen en verdeeld in vier gelijke delen, met corresponderende grenswaarden. Deze grenswaarden zijn vervolgens gebruikt om groepen te maken per gemeente. Hieruit volgt dan bijvoorbeeld dat 21% van de huishoudens van Winsum een inkomen hebben binnen de laagste 25% huishoudensinkomens die in Nederland ligt.

Te zien valt dat Winsum en Bedum wat minder lagere inkomens hebben dan gemiddeld in Nederland en vanzelfsprekend wat meer hogere inkomens. Er zijn vooral minder huishoudens in het eerste kwart en meer in het derde kwart. In De Marne en Winsum zijn meer huishoudens met een lager dan gemiddeld inkomen (vooral in het tweede kwart) en minder huishoudens met hogere inkomens in het vierde kwart.

Figuur 5.7: Inkomensverdeling huishoudens per gemeente, 2014

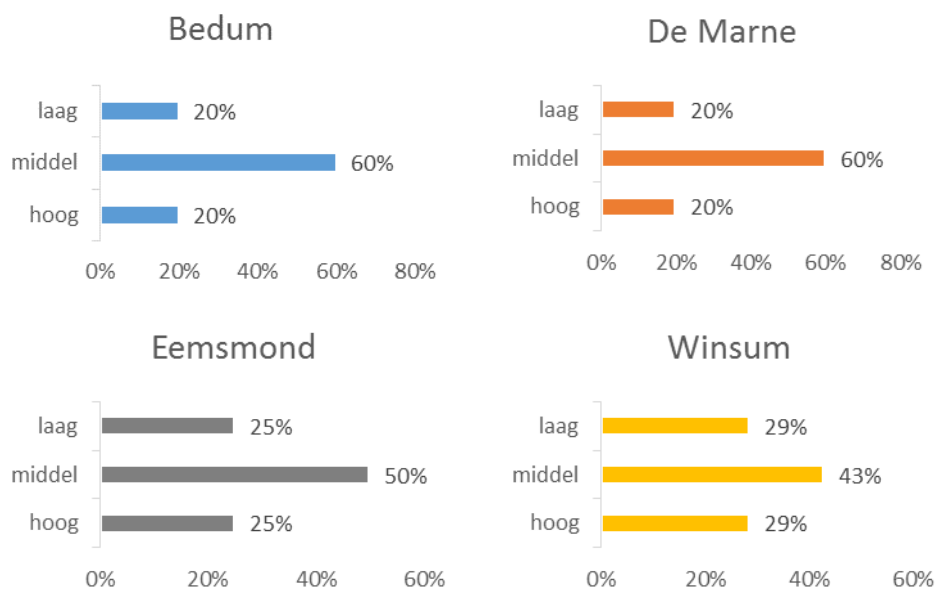

Bron: CBS statline, 2017

5.5 Opleidingsniveau beroepsbevolking

Onderstaande figuur geeft het opleidingsniveau van de beroepsbevolking weer. Het figuur laat zien dat circa een kwart van de beroepsbevolking in de BMW-gemeenten hoger onderwijs (hoger beroepsonderwijs of universiteit) heeft gevolgd.

Figuur 5.8. Opleidingsniveau beroepsbevolking, 2015

Bron: CBS statline, 2017

6 Onderwijs

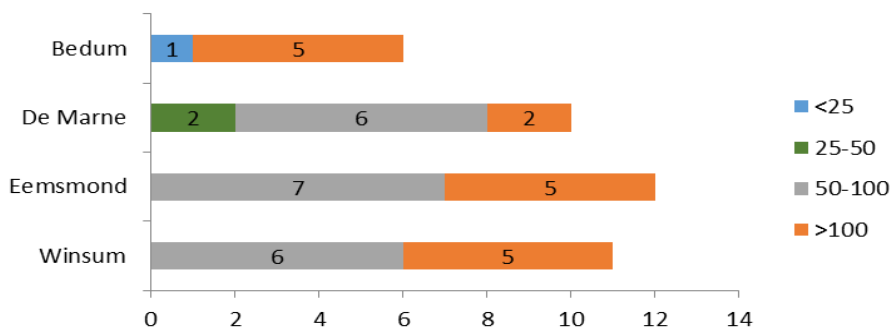
In dit hoofdstuk wordt het onderwijs in de BMW-gemeenten besproken. Er zijn in totaal 39 scholen voor basisonderwijs en 6 vestigingen van 3 scholen voor voortgezet onderwijs in de BMW-gemeenten. Een overzichtskaat staat weergegeven in hoofdstuk 9.

Dit hoofdstuk gaat over aantallen leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs, zowel in de gemeenten wonend als in de gemeenten schoolgaand. De laatste paragraaf gaat over middelbaar beroepsonderwijs (MBO) en beschrijft leerlingaantallen afkomstig uit de gemeenten en vergelijkt sectoren, leerwegen en niveaus, met landelijke en provinciale gegevens.

6.1 Primair Onderwijs

De meeste basisscholen in de regio hebben een leerlingenaantal tussen de 50 en de 100 (figuur 6.1). Alleen in Bedum is een kleine school met minder dan 25 leerlingen. In tabel 6.1 staat hoeveel basisschoolleerlingen woonachtig in de gemeenten in een andere gemeente een basisschool bezoeken. De leerlingen die niet op een basisschool in Bedum, De Marne, Winsum of Eemsum staan ingeschreven gaan vooral naar scholen in Delfzijl, Groningen en Loppersum.

Figuur 6.1 Aantal basisscholen per grootteklasse, 2016-2017

Bron: DUO, 2016

Tabel 6.2 Basisscholen, leerlingaantallen, buitenleerlingen

	aantal basisscholen	totaal aantal leerlingen op de scholen	aantal buiten gemeente woonachtig	aantal buiten gemeente naar school
Bedum	6	867	41 (5%)	51
De Marne	10	754	24 (3%)	54
Winsum	11	1274	69(5%)	59
Eemsum	12	1225	47(4%)	92
Totaal*	39	4120	92 (2%)	167

*Geldend voor het gehele gebied.

Bron: DUO, 2016

6.2 Voortgezet Onderwijs

Er zijn 6 vestigingen van 3 scholen voor voortgezet onderwijs, het Hogelandcollege met vestigingen in De Marne en Eemsmond, Het Terra College in Winsum met 2 vestigingen en een vestiging van Christelijke scholengemeenschap Groningen in Winsum (tabel 6.2).

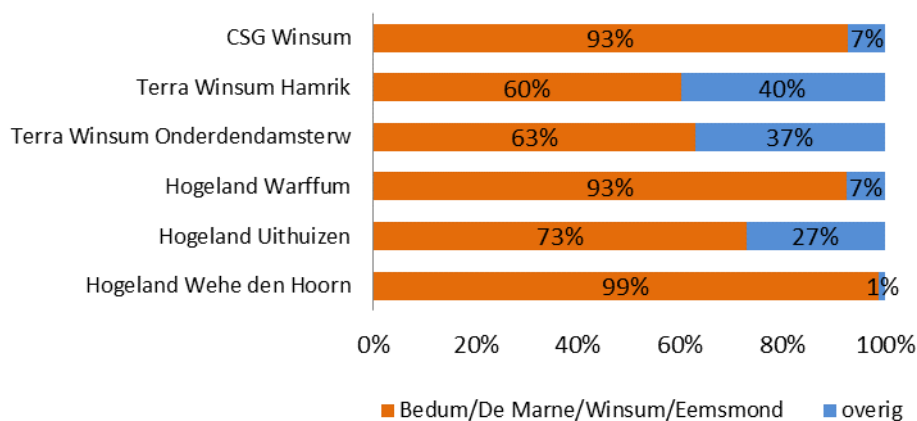
De jongeren die een school in Bedum, De Marne, Winsum of Eemsmond bezoeken, wonen in 79% van de gevallen ook in één van deze gemeenten. Het Terracollege in Winsum heeft nog de meeste leerlingen uit andere gemeenten. Zij komen voor een groot deel uit Groningen of Loppersum. Voor het Hogelandcollege in Uithuizen geldt dat een vijfde deel van de leerlingen uit Loppersum afkomstig is en iets minder dan een tiende deel uit Delfzijl (figuur 6.2).

Tabel 6.2 Scholen voortgezet onderwijs en leerlingaantallen

gemeente	school	afdelingen	locatie	aantal leerlingen 1-10-2016
De Marne	Hogelandcollege	vmbo	Wehe den Hoorn	183
Eemsmond	Hogelandcollege	vmbo	Uithuizen	471
	Hogelandcollege	vmbo/havo/vwo	Warffum	772
Winsum	Terra college	vmbo	Winsum	614
	Terra college	praktijkonderwijs	Winsum	173
	CSG Groningen	vmbo	Winsum	197
	locatie Winsum			
totaal				2227

Bron: DUO, 2016

Figuur 6.2 Woongebied van de leerlingen per school

Bron: DUO, 2016

Waar gaan de leerlingen uit de BMW-gemeenten naar school?

De meeste jongeren uit Bedum, De Marne en Winsum gaan naar een school voor voortgezet onderwijs in de stad Groningen. De meeste jongeren uit Eemsmond gaan naar het Hogelandcollege (tabel 6.4).

Tabel 6.3 Schoolgemeente van leerlingen woonachtig in BMW-gemeenten

Woongemeente	Schoolgemeente leerlingen	Aantallen	%
Bedum	Groningen	542	79%
	Winsum	128	19%
	Eemsmond	14	2%
	Haren, Delfzijl	5	1%
		689	100%
De Marne	Groningen	203	33%
	Winsum	157	25%
	Eemsmond	118	19%
	De Marne	114	18%
	Zuidhorn	19	3%
	Haren, Friesland	12	2%
		623	100%
Eemsmond	Eemsmond	646	65%
	Groningen	215	22%
	Winsum	114	11%
	Appingedam	11	1%
	Haren	10	1%
	Delfzijl, R'dam, Zuidhorn, Zwolle	6	<1%
		1002	100%
Winsum	Groningen	396	39%
	Eemsmond	281	28%
	Winsum	262	26%
	De Marne	67	7%
	Haren, Zuidhorn, Drenthe, Friesland	9	1%
		1015	100%

Bron: DUO, 2016

Welke opleiding volgen de jongeren?

De opleidingsniveaus in de volgende tabel betreffen opleiding in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs (vmbo 3-4, havo 3-5 en vwo 3-6). Te zien is dat jongeren uit Bedum vaker dan gemiddeld in de provincie en de rest van het land een vwo opleiding doen. De vo-ers uit Bedum en Eemsmond volgen vaker (37%) een vmbo opleiding dan in de andere gemeenten. In Eemsmond en De Marne is het aandeel jongeren dat een basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo volgt het hoogst. De jongeren uit Winsum op een vmbo opleiding doen in de meeste gevallen de theoretische leerweg (v.h. mavo).

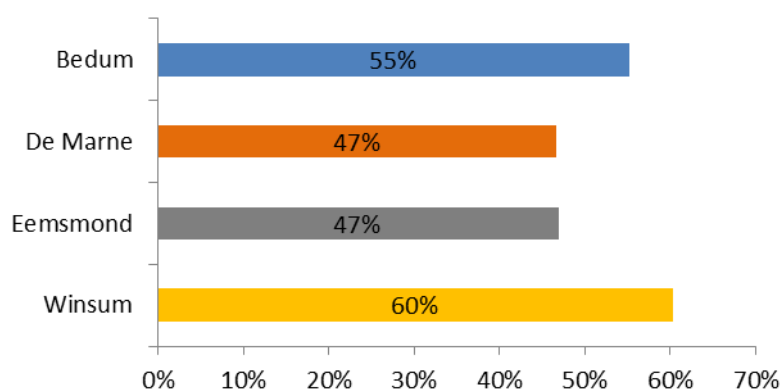
Van de BMW-gemeenten doen jongeren uit Winsum het vaakst een opleiding op havo+ niveau (havo of vwo). Het percentage vwo-ers is zelfs 2 procentpunten hoger dan landelijk. Jongeren uit Eemsmond en De Marne doen in minder dan de helft van de gevallen een havo+ opleiding (figuur 6.3).

Tabel 6.4 Opleiding vanaf leerjaar 3 in het voortgezet onderwijs, 2015-2016

	PRO	vmbo bl	vmbo kl	vmbo gl	vmbo tl	havo	vwo
Bedum	3%	6%	13%	7%	16%	25%	31%
Winsum	4%	7%	7%	5%	16%	29%	32%
Eemsmond	5%	11%	12%	3%	21%	25%	22%
De Marne	5%	10%	11%	8%	19%	23%	23%
totaal	4%	9%	11%	6%	18%	26%	27%
gemeenten							
provincie	5%	8%	13%	3%	19%	26%	27%
Nederland	3%	8%	11%	5%	15%	28%	30%

Bron: DUO, 2016

Figuur 6.3 Percentage havo+, per gemeente, 2015-2016.

Bron: DUO, 2016

6.3 Speciaal onderwijs

Er zijn geen voorzieningen voor speciaal onderwijs in Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond. Voor het speciaal basisonderwijs gaan de meeste leerlingen naar Groningen. Het (voortgezet) speciaal onderwijs wordt vooral gevolgd in Groningen of Haren.

Tabel 6.6 Leellingen op speciaal onderwijs

	SBO	V(SO)
Bedum	12 (Groningen)	28 (Groningen en Haren)
De Marne	30 (29 Groningen, 1 Dongeradeel)	19 (Groningen, Haren)
Winsum	31 (1 Appingedam, 30 Groningen)	35 (Groningen, Haren)
Eemsmond	39 (8 Appingedam, 31 Groningen)	53 (Gr., Haren, Veendam, App'dam)
totaal	112	135

Bron: DUO, 2016

6.4 Middelbaar beroepsonderwijs

Van alle leerlingen uit de BMW-gemeenten die een mbo opleiding volgen doet meer dan de helft dat op een school in Groningen en ruim 40% in Stadskanaal. Landelijk wordt in bijna 80% van de gevallen een beroepsopleidende leerweg (BOL) gekozen in het mbo. In Winsum is dit percentage iets hoger. Jongeren uit Eemsum en De Marne doen vaak een agrarische opleiding, dubbel zo vaak als gemiddeld in de provincie en landelijk. De meest gekozen richting is in alle gemeenten zorg en welzijn. Verreweg de meeste jongeren doen een mbo opleiding op niveau 3 of 4 (79%-83%).

Tabel 6.7 Sector en leerweg in het mbo, 2016-2017

	agrarisch	combinatie	economie	techniek	zorg en welzijn	BOL	BBL
Bedum	6%	3%	29%	27%	35%	79%	21%
Winsum	6%	4%	26%	29%	35%	82%	18%
Eemsum	11%	2%	25%	29%	33%	79%	21%
De Marne	10%	3%	24%	26%	37%	78%	22%
totaal	8%	3%	26%	28%	35%	80%	20%
gemeenten							
provincie	5%	4%	30%	27%	33%	83%	17%
Nederland	5%	4%	31%	27%	32%	79%	21%

Bron: DUO, 2016

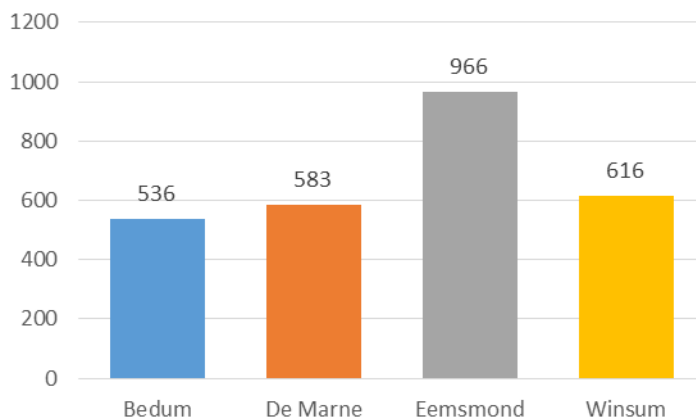
7 Zorg en Welzijn

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de indicatoren zorg en welzijn. Het hoofdstuk gaat achtereenvolgens in op het aantal Wmo-clienten, omvang jeugdzorg en ervaren gezondheid.

7.1 Aantal wmo-clienten

Wmo-cliënten zijn personen die een Wmo-voorziening ontvangen van de gemeente. Deze voorzieningen worden ook wel maatwerkvoorzieningen genoemd. In de BMW-gemeenten ontvingen in 2015 in totaal 2.701 personen een maatwerkvoorziening vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Dit is 5,4% van de totale bevolking. In Winsum (4,5%) en Bedum (5,1%) ligt dit iets onder het gemiddelde, in De Marne (5,7%) en Eemsmond (6,1%) iets daarboven.

Figuur 7.1: Aantal Wmo-cliënten per gemeente, 2015

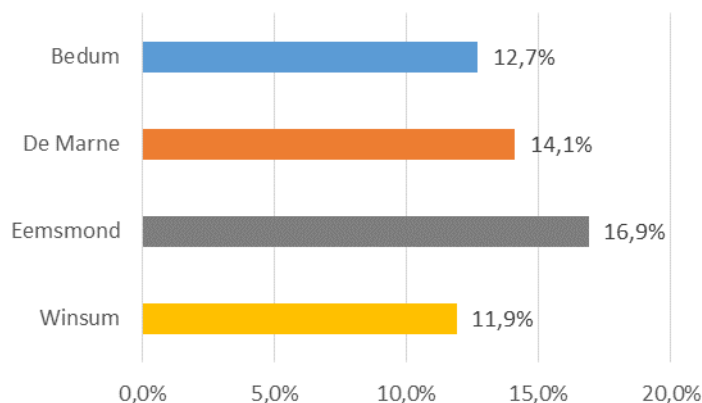
Bron: BMW-gemeente, 2016

7.2 Jeugdhulp

Al jaren is bekend dat er in de provincie Groningen veel meer jeugdhulp wordt verstrekt dan landelijk. Van alle minderjarigen in de provincie had in 2015 één op de zeven (13,8%) een vorm van jeugdhulp. Landelijk is dat 10%. De gemeenten Bedum, De Marne en Winsum zitten alle drie boven het landelijke gemiddelde, maar (net) onder het gemiddelde van de provincie. In Eemsmond ligt het aandeel jongeren dat in 2015 een vorm van jeugdhulp ontving het hoogst van alle Groninger gemeenten.

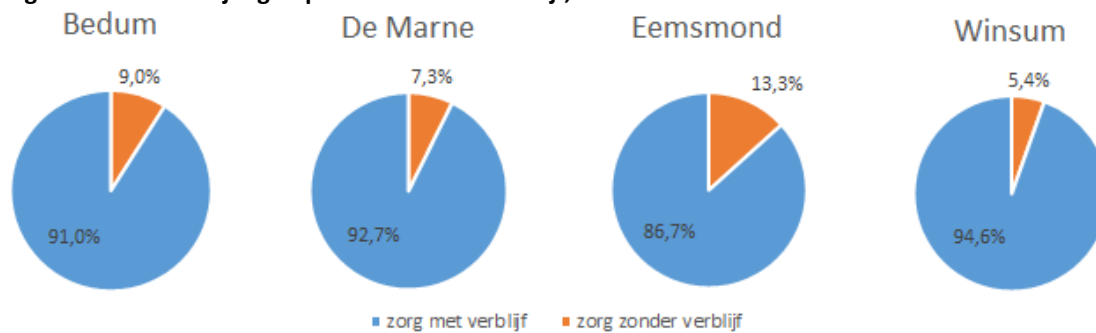
Het overgrote deel van deze jeugdigen krijgt ambulante jeugdhulp (jeugdhulp zonder verblijf). Het overige deel heeft een vorm van jeugdhulp met verblijf (figuur 7.3). Van de BMW-gemeenten heeft Eemsmond relatief het grootste aandeel jongeren in een vorm van jeugdhulp met verblijf.

Figuur 7.2. Gebruik jeughulp 0 t/m 17 jarigen, % 2015

Bron: CBS statline, 2017

Figuur 7.3. Gebruik jeughulp met of zonder verblijf, % 2015

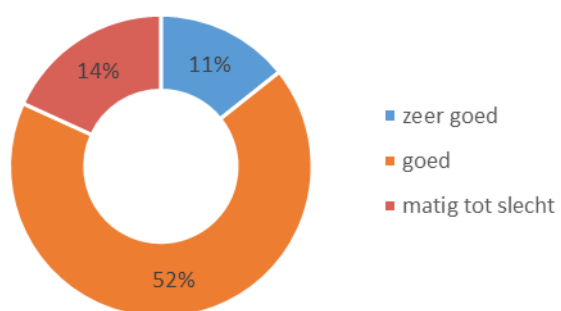
Bron: CBS statline, 2017

7.3 Ervaren gezondheid

In juni 2016 is een vragenlijst uitgezet onder het Groninger Panel met als thema 'zorg in de wijk'. Bijna 2.000 inwoners van de provincie Groningen, waaronder 361 panelleden uit de BMW-gemeenten, hebben deze vragenlijst ingevuld. In de vragenlijst is onder meer gevraagd naar ervaren gezondheid. Aan de panelleden is gevraagd hoe zij in het algemeen hun dagelijkse gezondheid zouden noemen.

Het merendeel van de panelleden uit de vier gemeenten ervaart zijn of haar gezondheid als goed tot zeer goed (86%), 14% ervaart zijn gezondheid als matig tot slecht. De gemiddelde ervaren gezondheid in de BMW-gemeenten is vergelijkbaar met het provinciaal gemiddelde (88% goed tot zeer goed; 12% matig tot slecht).

Figuur 7.4. Hoe zou u in het algemeen uw gezondheid noemen? (%), BMW-gemeenten (N=361)

Bron: Groninger Panel (SPG), 2016

8 Ervaren leefbaarheid en sociale cohesie

In april 2016 zijn bijna 2.000 inwoners van de provincie Groningen bevraagd naar de ervaren leefbaarheid en de waardering van de eigen woonomgeving. Deze vragenlijst is uitgezet onder het Groninger Panel en ingevuld door 352 inwoners van de vier BMW-gemeenten. Dit hoofdstuk geeft een inkijkje in de ervaren leefbaarheid en sociale cohesie in deze gemeenten. De uitkomsten zijn beschreven op regioniveau en worden vergeleken met het provinciaal gemiddelde.

8.1 Ervaren leefbaarheid in woonomgeving

Hoe ervaren inwoners de leefbaarheid in hun dorp of wijk? Aan de leden van het Groninger Panel is gevraagd om hun oordeel in een cijfer uit te drukken.

Inwoners van de BMW-gemeenten waarderen de leefbaarheid gemiddelde met een 7,6

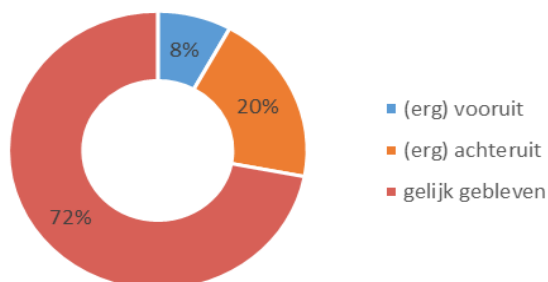
Deze waardering ligt gelijk aan het provinciaal gemiddelde (7,6). De meeste panelleden in de BMW-gemeenten beoordelen de leefbaarheid in hun woonomgeving met een voldoende (94%). Het merendeel geeft zelfs een acht of hoger (71%).

Wat provinciaal opvalt is dat de inwoners in de krimpregio's de leefbaarheid met 7,4 een fractie lager beoordelen dan de inwoners buiten de krimpgebieden (7,7). Eenzelfde verschil in rapportcijfer zien we tussen het aardbevingsgebied (11 gemeenten) en daarbuiten. Dit komt overeen met eerder onderzoek naar de beleving van leefbaarheid in het aardbevingsgebied (OTB & CMO STAMM, 2016).

Ontwikkeling in leefbaarheid

Aan de panelleden is gevraagd of de leefbaarheid in hun dorp of wijk de afgelopen 12 maanden vooruit of achteruit is gegaan. Het merendeel van de panelleden uit de vier gemeenten zegt dat deze gelijk is gebleven (72%), 8% ziet een vooruitgaan en 20% van de mensen ziet een achteruitgang. Het aandeel dat een vooruitgang ziet, ligt een fractie boven het provinciaal gemiddelde (16%).

Figuur 8.1. Vindt u dat de leefbaarheid in uw dorp of wijk vooruit of achteruit is gegaan? BMW-gemeenten (N=352)

Bron: Groninger Panel (SPG), 2016

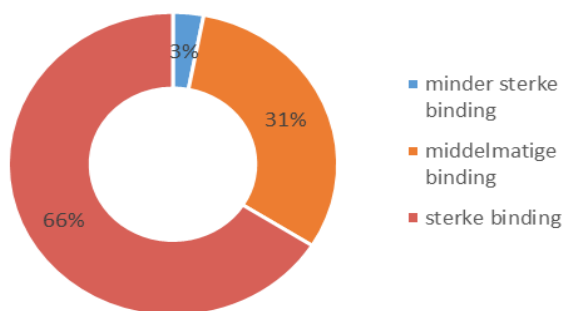
Provinciaal zien we hier vooral grote verschillen tussen stedelingen en plattelanders. In de stad ziet 12% van de mensen een achteruitgang, op het platteland is dat 20%. In de krimpgebieden is er een nog groter aantal dat een achteruitgang in de leefbaarheid ziet, namelijk een kwart van de mensen. Er is provinciaal geen significant verschil tussen het aardbevingsgebied en daarbuiten.

8.2 Sociale cohesie

Sociale cohesie is een belangrijke eigenschap voor de een leefbare woonomgeving. We hebben het Groninger Panel middels enkele stellingen gevraagd naar de onderlinge sociale contacten tussen buurtbewoners. Op basis van vier stellingen (mensen kennen elkaar nauwelijks; mensen gaan op een prettige manier met elkaar om; gezellige buurt waar veel saamhorigheid is; thuis voelen in de buurt) is de samengestelde schaalscore 'sociale cohesie in de woonbuurt' berekend. Deze schaalscore loopt van 0 tot 10, waarbij een hogere score overeenkomt met een positiever oordeel over de sociale cohesie. Gemiddeld scoort het Groninger Panel een 6,5 op sociale cohesie. De panelleden uit de BMW-gemeenten scoren met een 7,0 een fracie daarboven.

Door middel van deze schaalscore maken we een verdeling naar 'sterke', 'middelmatische', en 'minder sterke' sociale binding. Ruim zes op de tien panelleden uit de BMW-gemeenten ervaart een sterke binding (66%). Dit ligt boven het provinciaal gemiddelde van 51%. Wat provinciaal opvalt is dat stedelingen de sociale binding in de buurt iets lager beoordelen dan plattelanders; in de stad ervaart 39% een sterke binding en op het platteland geldt dit voor 63% van de panelleden. Dit beeld komt overeen met landelijk onderzoek, waaruit blijkt dat de sociale samenhang vooral op het platteland sterk is (Dorpenmonitor, SCP, 2013).

Figuur 8.2. Sociale cohesie in de buurt, schaalscore (%), BMW-gemeenten (N=352)

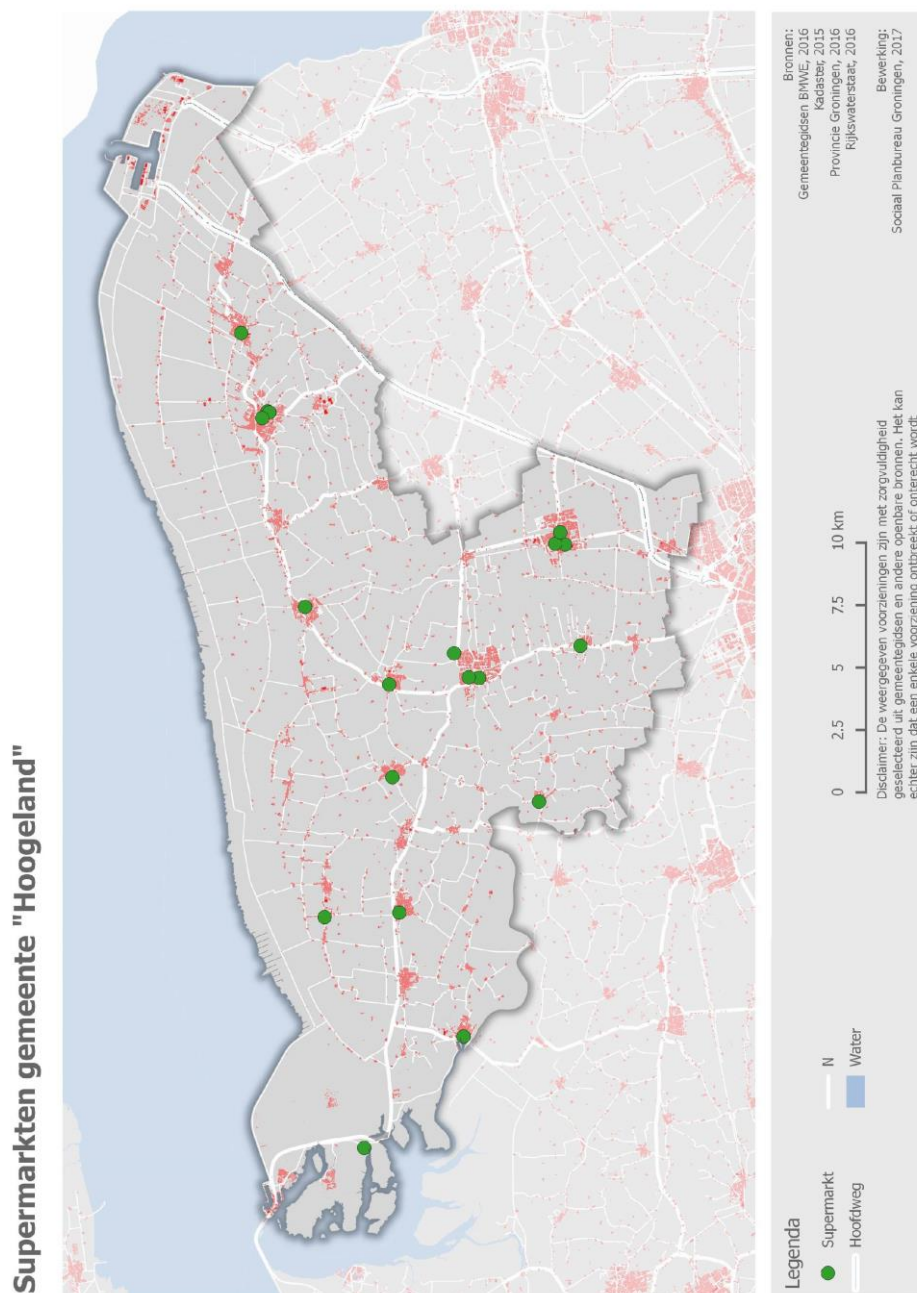
Bron: Groninger Panel (SPG), 2016

9 Voorzieningen

Dit hoofdstuk toont op kaart de aanwezigheid van de volgende voorzieningen: supermarkt, sportvoorzieningen (gymzaal/sporthal, buitensportvelden, zwembad), zorgvoorzieningen, kind- en onderwijsvoorzieningen, horeca en toerisme (café/restaurant, hotels, campings) en cultuurvoorzieningen (bibliotheek en museum).

9.1 Supermarkt

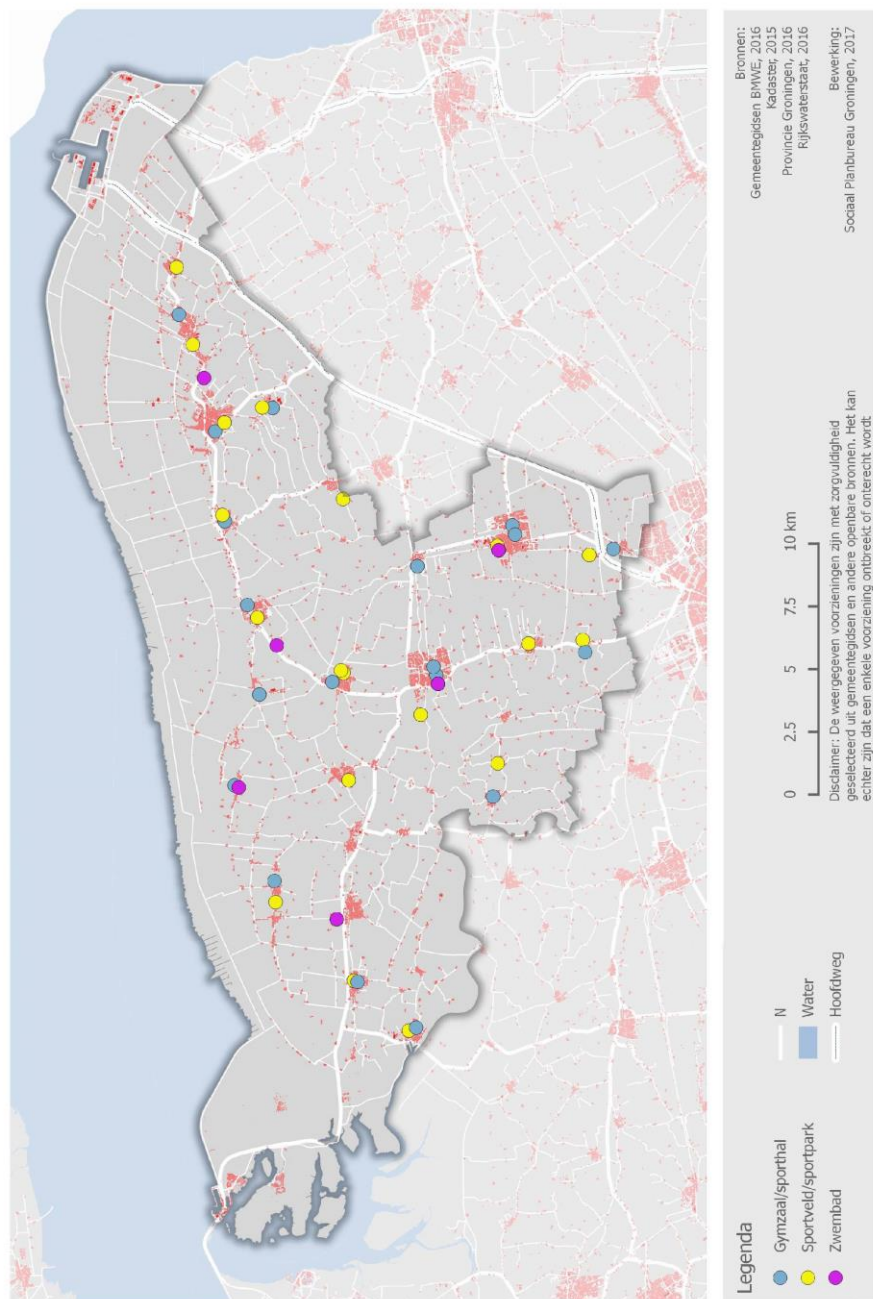
Onderstaande kaart toont de 21 supermarkten in de regio.

9.2 Sportvoorzieningen

Onderstaande kaart toont de sportvoorzieningen in de regio. In totaal zijn er in de regio 29 gymzalen/sporthallen, 26 sportvelden, 2 binnen zwembaden en 4 buiten zwembaden.

Sportvoorzieningen gemeente "Hoogeland"

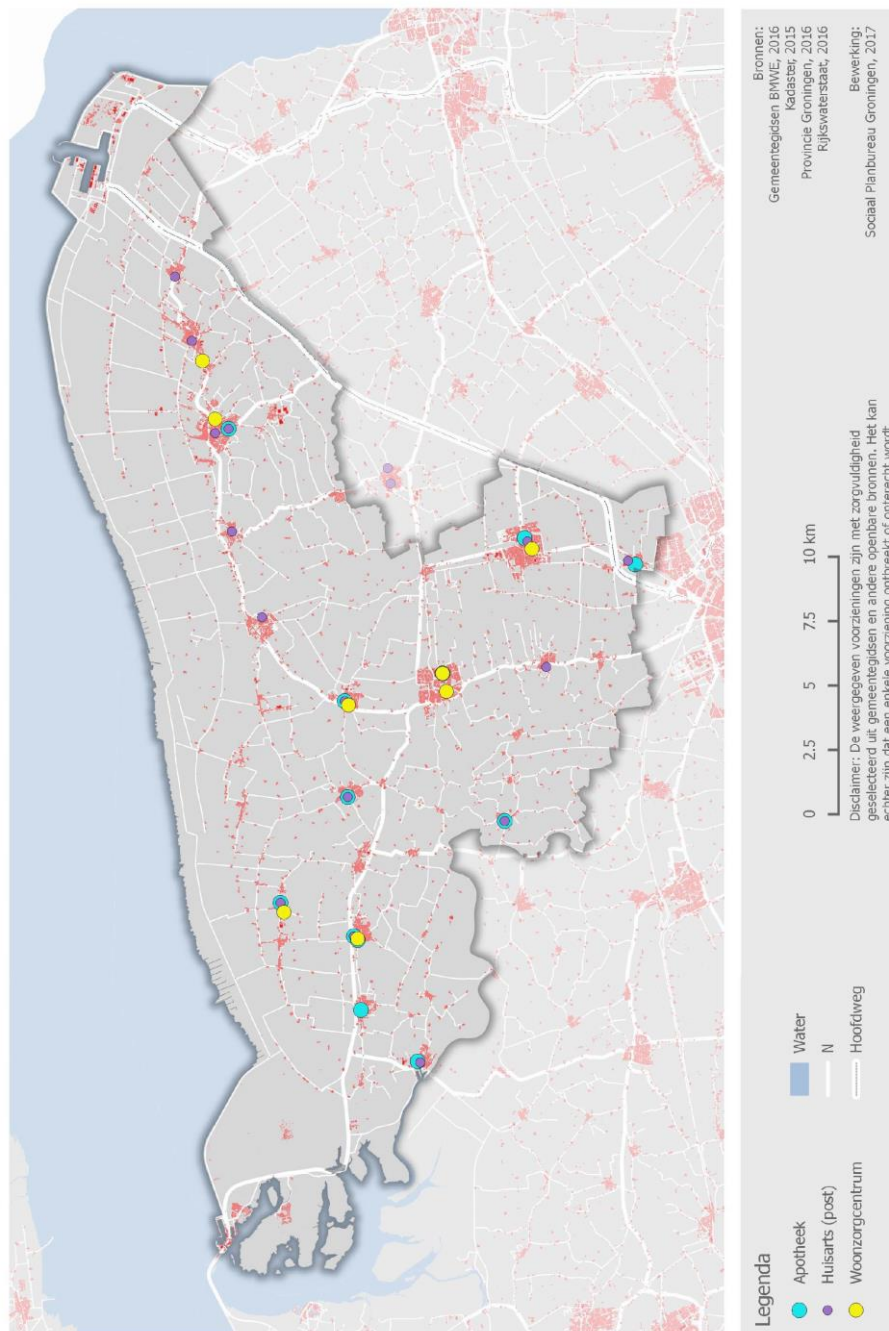

9.3

Zorgvoorzieningen

Onderstaande kaart toont de zorgvoorzieningen in de regio. In totaal zijn er in de regio 18 huisartsen, 12 apotheken en 8 woonzorgcentra.

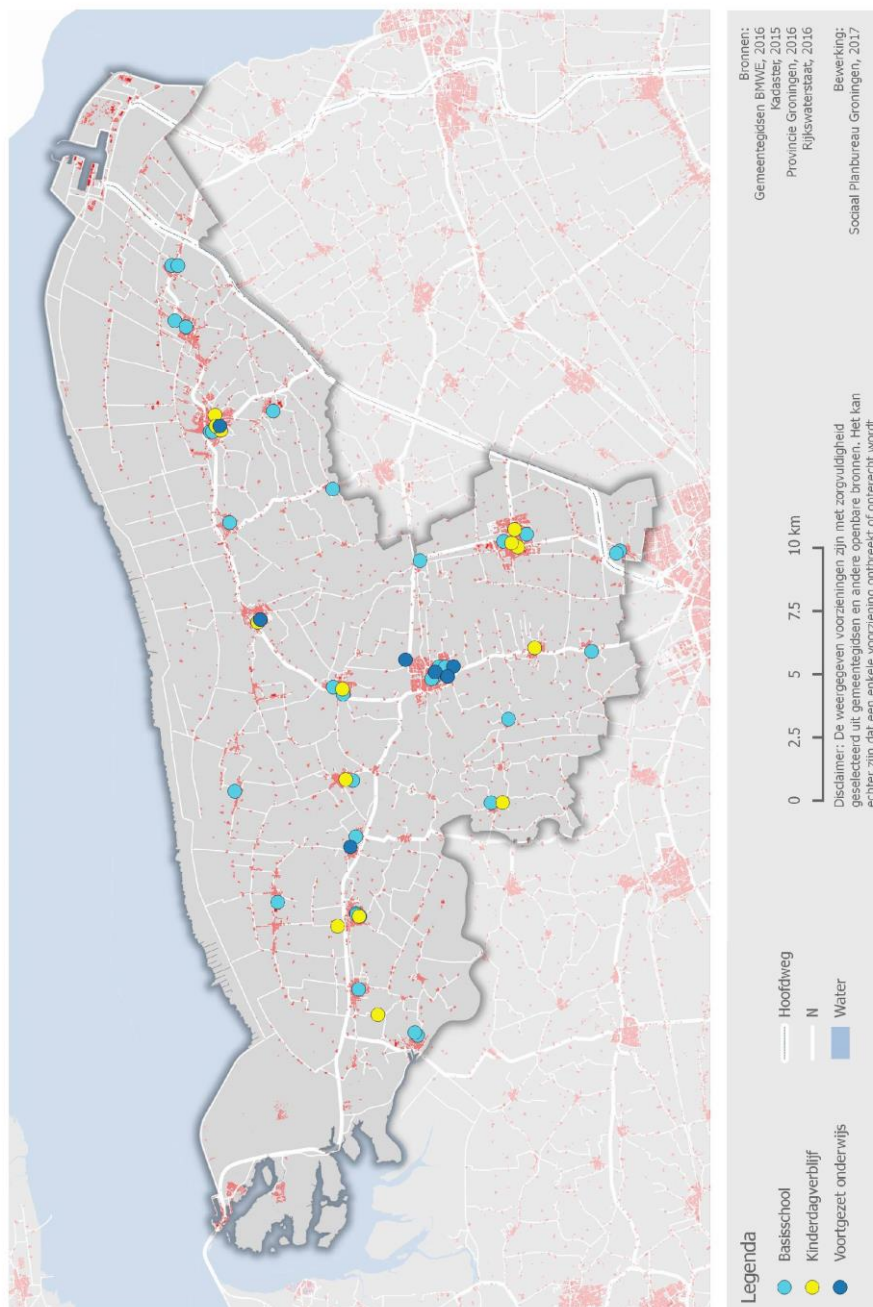
Zorgvoorzieningen gemeente "Hoogeland"

9.4 Kind- en onderwijsvoorzieningen

Onderstaande kaart toont de aanwezigheid van scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs en van kinderopvanglocaties (kdv) in de regio. In totaal zijn er in de regio 39 scholen voor basisonderwijs, 6 locaties voor voortgezet onderwijs en 15 kinderopvanglocaties (kdv).

Kindvoorzieningen gemeente "Hoogeland"

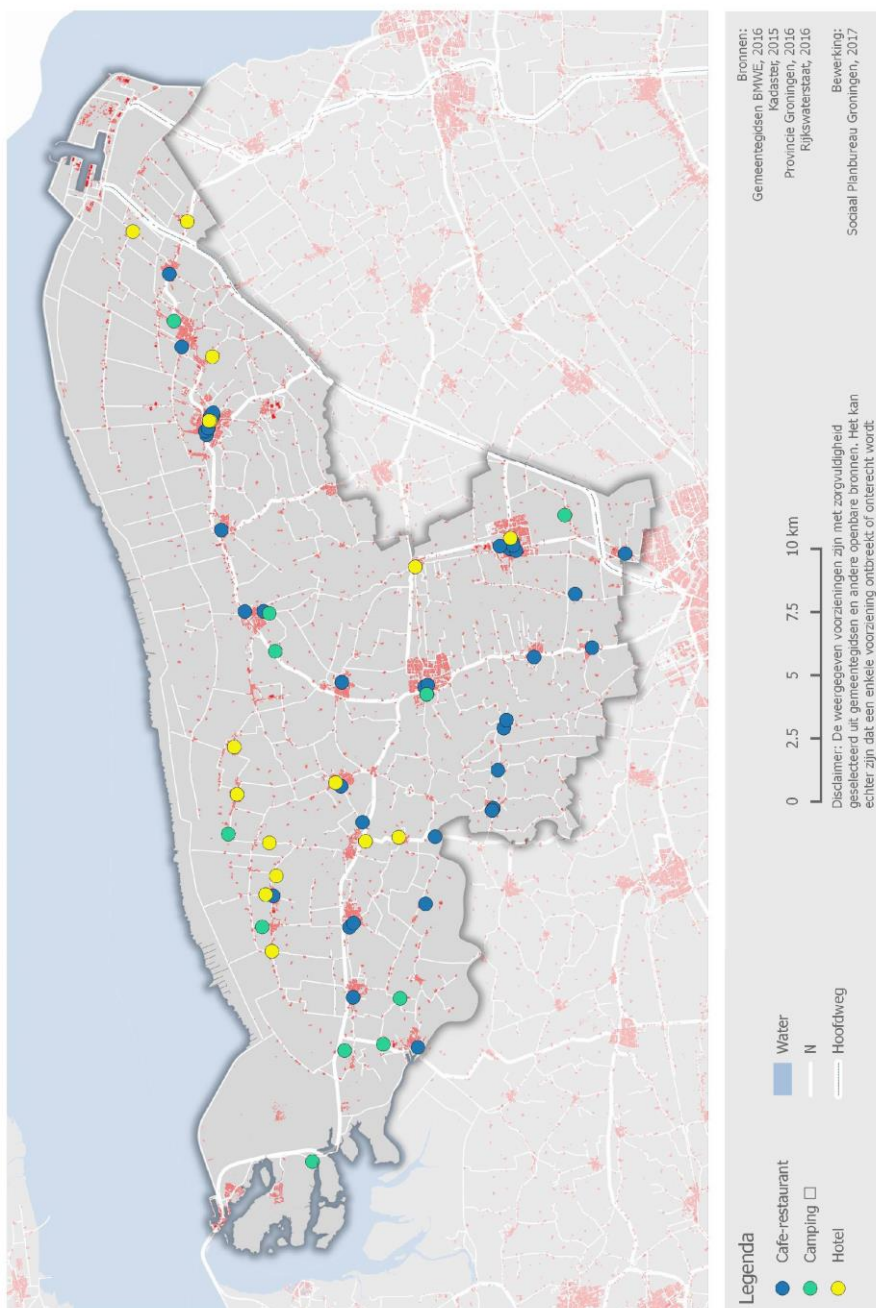

9.5

Horeca en toerisme

Onderstaande kaart toont de café/restaurants, hotels en campings in de BMW-gemeenten. In totaal staan er in de regio 66 café/restaurants, 17 hotels en 12 campings.

Horeca en toerisme gemeente "Hoogeland"

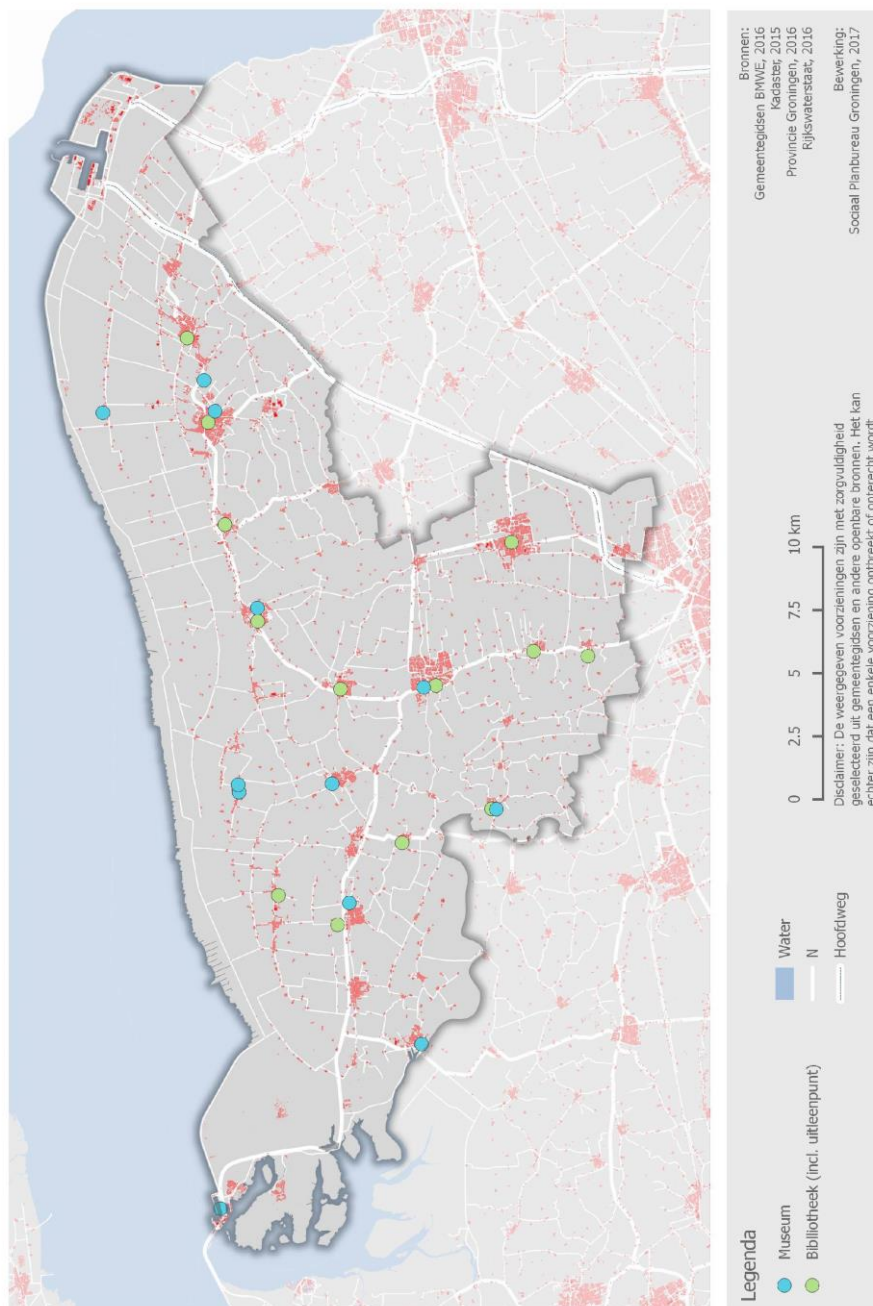

9.6

Cultuur

Onderstaande kaart toont de aanwezigheid van musea en bibliotheken in de regio. In totaal zijn er in de regio 12 musea en 13 bibliotheken (incl. uitleenpunten)

Culturele voorzieningen gemeente "Hoogeland"

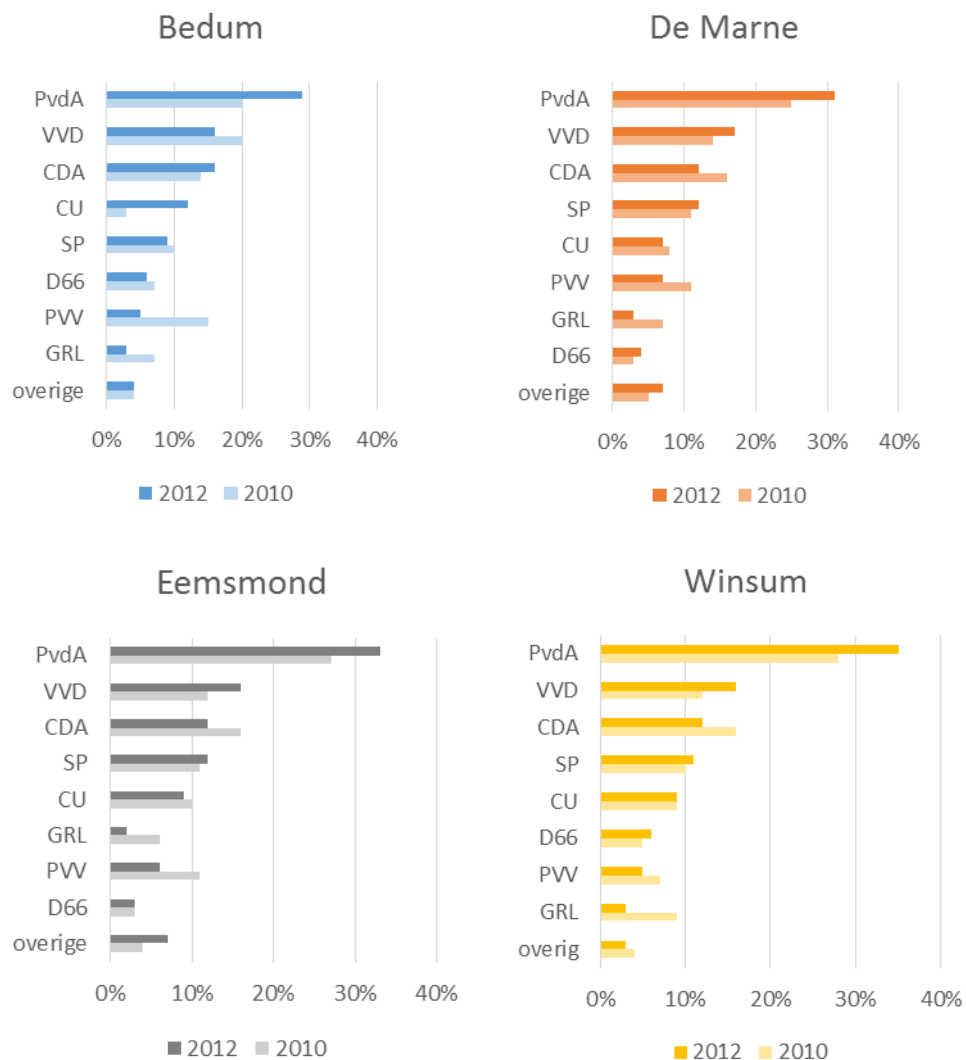
10 Stemgedrag

Dit hoofdstuk geeft inzicht in het stemgedrag van bewoners. Paragraaf 10.1 beschrijft de uitslagen van de Tweede Kamerverkiezingen van 2010 en 2012. Paragraaf 10.2 gaat vervolgens in op de uitslagen van de Gemeenteraadsverkiezingen van 2010 en 2014.

10.1 Uitslagen Tweede kamerverkiezingen

Bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen in 2012 ging bijna acht op de tien inwoners naar de stembus (77% - 80%). In alle vier de gemeenten gingen de meeste stemmen naar de PvdA (29%-35%), VVD (16%-17%) en het CDA (12%-16%).

Figuur 10.1. Uitslagen Tweede Kamerverkiezingen 2010 en 2012 (%), BMW-gemeenten

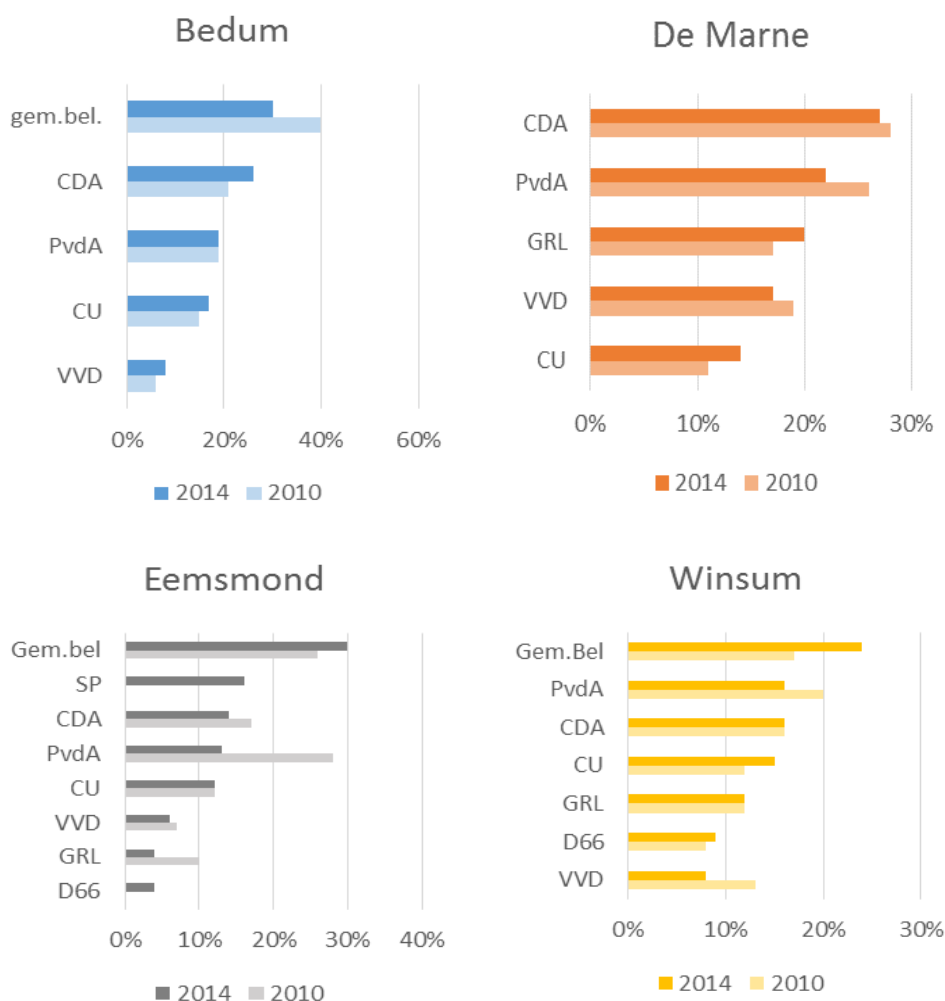

Bron: www.verkiezingsuitslagen.nl, geraadpleegd januari 2017

10.2 Uitslagen Gemeenteraadsverkiezingen

De opkomstpercentages bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 lagen een stuk lager dan bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2012. In De Marne ging in 2014 ongeveer 6 op de tien inwoners naar de stembus (58%), in de andere gemeenten lag dit met 65%-67% iets hoger. De meeste stemmen gingen in Bedum, Eemsumond en Winsum naar Gemeente Belangen (24%-30%). Daarnaast kregen in alle gemeenten de PvdA (13%-19%) en het CDA (14%-27%) relatief veel stemmen. Opvallend veel stemmen kreeg de SP in Eemsumond (16%), in de overige gemeenten deed de SP niet mee aan de gemeenteraadsverkiezingen.

Figuur 10.2. Uitslagen Gemeenteraadsverkiezingen 2010 en 2014 (%), BMWE-gemeenten

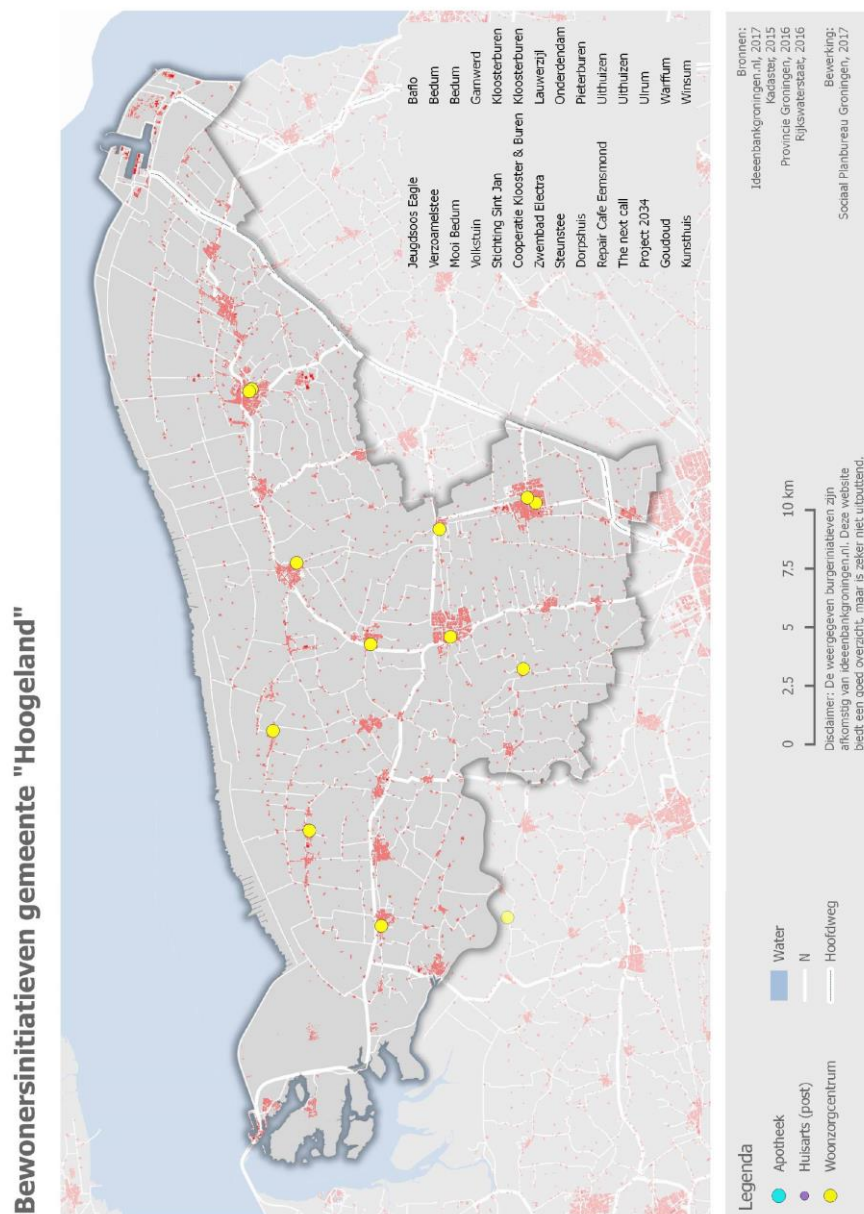

Bron: www.verkiezingsuitslagen.nl, geraadpleegd januari 2017

Bewonersinitiatieven

Bewonersinitiatieven zijn collectieve activiteiten van burgers die zich richten op het verbeteren van de buurt of het dorp. Het zijn ideeën om het dorp, de buurt en/of straat gezelliger, sportiever, groener, schoner en veiliger te maken.

Onderstaande kaart toont de 14 bewonersinitiatieven in de BMWE-gemeenten die bekend zijn bij de provinciale Ideeënbank. De initiatieven die worden getoond zijn initiatieven waarbij draagvlak in de omgeving aantoonbaar is en er bovendien sprake is van een duurzaam karakter. Dat laatste wil zeggen dat deze initiatieven een bepaalde omvang hebben en structureel activiteiten organiseren. Initiatieven waarvan breed draagvlak niet direct aantoonbaar is of initiatieven die eenmalig actief zijn worden hier niet laten zien.

Bron: www.ideeenbankgroningen.nl